

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI

**İŞLEVLERİ AÇISINDAN RAPÇADA
VE TÜRKÇEDE ZARFLAR**

SİBEL DOKUYUCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
MAYIS -2012

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI**

**İŞLEVLERİ AÇISINDAN ARAPÇADA
VE TÜRKÇEDE ZARFLAR**

Danışman: Doç.Dr. M.Akif ÖZDOĞAN

SİBEL DOKUYUCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS -2012**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞLEVLERİ AÇISINDAN
ARAPÇADA VE TÜRKÇEDE ZARFLAR

SİBEL DOKUYUCU

Danışman : Doç. Dr. M.Akif ÖZDOĞAN

Yıl : 2012, Sayfa: 51+8

Jüri : Doç. Dr. M.Akif ÖZDOĞAN (Başkan)
: Yrd. Doç. Dr. Faruk ÇİFTÇİ (Üye)
: Yrd. Doç. Dr.Halil APAYDIN (Üye)

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini birbirlerine iletmelerini sağlayan sistemli bir araçtır. Her dilin kendine özgü unsurları, kuralları ve özellikleri vardır. Kökeni farklı dil ailelerine dayanan Arapça ve Türkçe dillerinin de kendilerine özgü yapıları, ortak ve farklı özellikleri mevcuttur.

Buradan hareketle; Türkçenin ve Arapçanın unsurlarından zarfların, bu dillerin kendi mantıkları çerçevesinde incelenmesi ve karşılaştırmalı olarak ele alınıp değerlendirilmesi; dil öğrenim ve öğretim sürecinde ve diller arası aktarımda karşılıklarının daha düzgün ve anlaşılır ibarelerle ifade etmede fayda ve kolaylık sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Türkçe, Zarf, Karşılaştırma.

**DEPARTMENT OF BASIC ISLAMIC SCIENCES
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
UNIVERSITY OF KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM**

ABSTRACT

MA THESIS

**ADVERBS FOR FUNCTIONS IN
ARABIC LANGUAGE AND TURKISH LANGUAGE**

SİBEL DOKUYUCU

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. M.Akif ÖZDOĞAN

Year : 2012, Pages: 51+8

Jury : Assoc. Prof. Dr. M.Akif ÖZDOĞAN

: Assist. Prof. Dr. Faruk ÇİFTÇİ

: Assist. Prof. Dr. Halil APAYDIN

Language is a sistemetical tool that provides people to share their feelings and ideas with each other.Each language has its own competents, rules and characteristics. Arabic and Turkish which have different origins have common and various special features.

As a result;It is tought that investigation of adverbs of Turkish and Arabic in these languages' own logic frames and then comparison and improvement of them will be helpfull and also will provide faciliation at learning and teaching language process and at translation of these languages to each other truely and clearly.

Key Words: Arabic, Turkish, Adverb, Comparison.

ÖNSÖZ

Dil; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, kendine özgü kural ve özellikleri olan, lafız ve anlam yönünden değişik özellikleri içeren, çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir. Dil üzerine yapılan bütün çalışmalar; insanlar arasında iletişimi sağlayan bu sistemin, aslı korunarak geliştirilmesini ve iletişimin kuvvetlendirilmesini amaçlamaktadır. Sistemin anlaşılması ise; kuralları, unsurları ve özellikleri tespit edilerek sağlanabilir. Dilin, insanlar arasında duygu ve düşüncelerin ifadesinde kullanılması, farklı dillerin birbirine aktarımıyla, farklı toplumların da iletişimini mümkün kılar. Bu aktarımın kalitesi, insanların birbirini daha iyi ve daha doğru anlamasını sağlar.

Biz bu çalışmada öncelikle Türkçede zarf unsurunu hem biçim bakımından hem görev ve anlam bakımından inceleyip zarfın kapsamını ve türlerini ele aldık.Ardından Arapçada zarf olarak adlandırılan mefulün fihi farklı açılardan inceledik. Zarf olarak anılması da zarf işlevi gören bazı harf-i cerler, şibh cümle, hal, mefulün maah, mefulün lieclih ve mefulün mutlak öğelerini de konumuz kapsamında ele aldık. Her iki dilde zarf olgusunu inceledikten sonra karşıtısal çözümlemesini yaparak ortak ve ayrılan yönlerini tespit ettik.

Çalışmam esnasında değerli görüş ve tecrübelerini benimle paylaşan tez danışman hocam Sayın Doç.Dr. M. AkifÖzdoğan'a, değerli görüşlerini vedesteğini aldığım Yrd. Doç. Dr. Faruk Çiftçi'ye, Arapça temel eğitimimi borçlu olduğum kıymetli hocalarım Prof. Dr. Musa Yıldız'a, Doç. Dr. Nurettin Ceviz'e ve Yrd. Doç. Dr. Erdinç Doğru'ya, çalışmam hakkında değerli görüşlerinden istifade ettiğim Doç. Dr. M. Hakkı Suçin'e, kaynak temininde bana yardımcı olan değerli arkadaşım Zübeyt Nalçakan'a, bütün eğitim hayatım boyunca bana her türlü olanağı sunan rahmetli babam Ekrem Toprakkale ve muhterem annem Hatice Toprakkale'ye ve maddi manevi varlığını esirgemeyen eşim Fatih Dokuyucu'ya ve çalışabilmek için vakitlerinden çaldığım güzel kızlarım Duygu ve Duru'ya şükranlarımı sunarım.

Sibel DOKUYUCU
MAYIS-2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu Ve Sınırlandırılması	1
1.2. Araştırmanın Yöntemi	2
1.3. Konuyla İlgili Kaynaklar Ve Önceki Çalışmalar.....	2
1.4. Dilin Tanımı.....	3
1.4.1. Köken Bakımından Dil Aileleri	5
1.4.2. Yapı Bakımından Dünya Dilleri	5
1.4.2.1. Tek Heceli Diller (Ayrımlı diller).....	5
1.4.2.2. Çekimli diller (Bükümlü diller)	6
1.4.2.3. Eklemeli diller (bitişimli diller, bitişken, bağlantılı diller)	6
1.5. Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri	8
1.6. Arapçanın Dünya Dilleri Arasındaki Yeri.....	8
2. ZARFIN ANLAM ALANI	9
2.1. Türkçede Zarf	9
2.1.1. Türkçede Zarfın Sözlük Anlamı	9
2.2. Arapçada Zarf	10
2.2.1. Arapçada Zarfın Sözlük Anlamı	10
2.2.2. Arapçada Zarfın Terim (İstilahî) Anlamı.....	10
3. TÜRKÇEDE ZARFLAR	12
3.1. Biçim Bakımından Zarflar	12
3.1.1. Yalın Zarflar.....	12
3.1.1.1. Kökten Yalın Zarflar	12
3.1.1.2. Başka kelime sınıflarından zarf olarak kullanılanlar.....	12
3.1.2. Yapılmış (Türetilmiş)Zarflar.....	12
3.1.2.1. İsimden yapılmış zarflar.....	13
3.1.2.2. Fiilden yapılmış zarflar	13
3.1.2.3. Yapılmış bileşik zarflar	13
3.1.3. Zamirsi Zarflar	13
3.2. Görev ve Anlam Bakımından Zarflar	14
3.2.1. Yer- Yön Zarfları	15
3.2.2. Zaman Zarfları	15
3.2.3. Niteleme ve Durum Zarfları.....	15
3.2.3.1. Niteleme Zarfları	15
3.2.3.2. Durum Zarfları	15
3.2.4. Miktar (Ölçü) Zarfları	16
3.2.5. Soru Zarfları.....	16
4. ARAPÇADA ZARFLAR.....	17
4.1. Zarf Adıyla Anılan Zarflar.....	17
4.1.1 Zaman Zarfı Çeşitleri.....	17
4.1.1.1. Belirlilik-Belirsizlik Bakımından Zaman Zarfları.....	19
4.1.1.1.1. Belirsiz (Mübhem) Zaman Zarfları	19

4.1.1.1.2. Belirli (Mahdud) Zaman Zarfları.....	19
4.1.1.2. Zarfiyet Bakımından Zaman Zarfları	20
4.1.1.2.1. Mutasarrıf Zaman Zarfları	20
4.1.1.2.1.1. Munsarif Mutasarrıf Zaman Zarfları	20
4.1.1.2.1.2. Gayr-I Munsarif Mutasarrıf Zaman Zarfları	20
4.1.1.2.2. Gayr-ı Mutasarrıf Zaman Zarfları.....	20
4.1.1.2.2.1. Munsarif Gayr-I Mutasarrıf Zaman Zarfları	21
4.1.1.2.2.2. Gayr-I Munsarif Gayr-I Mutasarrıf Zaman Zarfları	21
4.1.1.3. İrab Edilip Edilememe Bakımından Zaman Zarfları	21
4.1.1.3.1. İrab Edilebilen (Mureb) Zaman Zarfları	21
4.1.1.3.1.1. Munsarif Mureb Zaman Zarfları	22
4.1.1.3.1.2. Gayr-I Munsarif Mureb Zaman Zarfları	22
4.1.1.3.2. İrab Edilemeyen (Mebni) Zaman Zarfları.....	22
4.1.1.4. Müteallakının Hazfî Bakımından Zaman Zarfları.....	22
4.1.1.4.1. Müstekarr Zaman Zarfları.....	23
4.1.1.4.2. Lağv Zaman Zarfları	23
4.1.2. Mekân Zarfî Çeşitleri.....	24
4.1.2.1. Belirlilik- Belirsizlik Bakımından Mekân Zarfları.....	25
4.1.2.1.1. Belirsiz (Mübhem) Mekân Zarfları	25
4.1.2.1.1.1. Altı Yön İsimleri	25
4.1.2.1.1.2. Belirsizlik Bakımından Altı Yön İsimlerine Benzeyenler. 25	
4.1.2.1.1.3. Mesafe ve Miktar Ölçüleri.....	26
4.1.2.1.2. Belirli (Mahdut) Mekân Zarfları.....	26
4.1.2.2. Zarfiyet Bakımından Mekân Zarfları	26
4.1.2.2.1. Mutasarrıf Mekân Zarfları	27
4.1.2.2.1.1. Zarfiyet Dışında Kullanımı Yaygın Olan Mekân Zarfları 27	
4.1.2.2.1.2. Zarfiyet Dışında Bazen Kullanılan Mekân Zarfları	27
4.1.2.2.1.3. Zarfiyet Dışında Kullanımı Nadir Olan Mekân Zarfları... 27	
4.1.2.2.2. Gayr-ı Mutasarrıf Mekân Zarfları	28
4.1.2.2.2.1. Sadece Zarfiyet Üzere Mansûb Olarak Kullanılan Gayri Mutasarrıf Mekân Zarfları	28
4.1.2.2.2.2. Zarfiyetle Mansûb Olmakla Beraber Şibh-İ Zarf Olarak Kullanılan Gayr-I Mutasarrıf Mekân Zarfları	28
4.1.2.3. İrab Edilip-Edilememe Bakımından Mekân Zarfları	29
4.1.2.3.1. İrab Edilebilen (Mureb) Mekân Zarfları	29
4.1.2.3.2. İrab edilemeyen (Mebnî) Mekân Zarfları.....	29
4.1.2.4. Müteallakının Hazfî Bakımından Mekân Zarfları.....	30
4.1.2.4.1. Müstekarr Mekân Zarfları.....	30
4.1.2.4.2. Lağv Mekân Zarfları	31
4.1.3. Hem Zaman Hem Mekân İçin Kullanılan Zarflar.....	31
4.2. Zarf Adıyla Anılmadan İçerik Olarak Kullanılan Zarflar.....	34
4.2.1. Arapçada Zarf Manası Taşıyan Harf-i Cerler	34
4.2.1.1. في	34
4.2.1.2. ب	34
4.2.1.3. من.....	34
4.2.1.4. ل	35
4.2.1.5. الى	35
4.2.1.6. على	35
4.2.1.7. عن	35

4.2.2. Şibh Cümle.....	35
4.2.2.1. Harf-i cer + mecrur ile yapılan şibh cümle.....	36
4.2.2.2. Zarf + mecrur ile yapılan şibh cümle.....	36
4.2.3. Hâl.....	36
4.2.3.1. Hâlin Özellikleri.....	36
1- Cümle içerisinde ism-i fâil, mübalağa ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe, ism-i tafdil, hâl olabilir (Mubârek, 1992: 220; Uzun, 1997: 42).	37
4.2.4. Mefûlün Mutlak	37
4.2.4.1. Mefûlün Mutlakın Özellikleri.....	37
4.2.5. Mefûlün Maah.....	37
4.2.6. Mefûlün Lieclih.....	38
4.2.6.1. Mefûlün Lieclihin Özellikleri	38
5. ARAPÇADA VE TÜRKÇEDE ZARFLARIN KARŞILAŞTIRILMASI	40
5.1. Ana sınıfları bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması	40
5.2. Cevap Verdikleri Soru Zamirleri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması	41
5.3. Cümledeki Yeri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması	42
5.4. İki Dilin Zarfları Arasındaki Benzerlikler	42
5.5. İki Dilin Zarfları Arasındaki Farklılıklar	43
5.6. Arapçada Zarf Manası Taşıyan Harf-i Cerler ve Türkçedeki İsim Çekim Eklerinin Karşılaştırılması (İsm-in Halleri).....	43
5.7. Güçlük Sıra Düzenlemesi	44
6. SONUÇ	47
KAYNAKLAR.....	48
ÖZ GEÇMİŞ.....	52

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Köken Bakımından Dil Aileleri.....	5
Tablo 1.2. Yapı Bakımından Dünya Dilleri.....	7
Tablo 3.1. Zamirsi Zarflar (Banguoğlu, 2000: 383)	13
Tablo 3.2. Türkçede kelimelerin cümle içerisinde görev ve anlam kazanmaları	14
Tablo 3.3. Görev ve Anlam Bakımından Zarflar	14
Tablo 4.1. Zaman Zarfları.....	18
Tablo 4.2. Belirlilik-Belirsizlik Bakımından Zaman Zarfları.....	19
Tablo 4.3 Zarfiyet Bakımından Zaman Zarfları	20
Tablo 4.4. İrab Edilip Edilememe Bakımından Zaman Zarfları.....	21
Tablo 4.5 Müteallakının Hazfi Bakımından Zaman Zarfları (Özdoğan: 2007, 113).....	23
Tablo 4.6. Mekân Zarfı Çeşitleri	24
Tablo 4.7. Belirlilik- Belirsizlik Bakımından Mekân Zarfları.....	25
Tablo 4.8. Zarfiyet Bakımından Mekân Zarfları	26
Tablo 4.9. İrab Edilip-Edilememe Bakımından Mekân Zarfları	29
Tablo 4.10. Müteallakının Hazfi Bakımından Mekân Zarfları (Özdoğan, 2007: 106-111)	30
Tablo 5.1. Ana sınıfları bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarflar.....	40
Tablo5.2. Cevap Verdikleri Soru Zamirleri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması.....	41
Tablo5.3. Cümledeki Yeri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması	41
Tablo5.4. Türkçede Zarf Olan Unsurların Arapçada Zarf Dışında Karşılık Geldiği Unsurlar	42
Tablo 5.5. Arapçada Zarf Manası Taşıyan Harf-i Cerler ve Türkçedeki İsim Çekim Eklerinin Karşılaştırılması	44
Tablo 5.6. Güçlük Sıra Düzenlemesi	45

KISALTMALAR

- akt. : Aktaran
alm. : Almanca
ark. : Arkadařları
AÜDTCFY: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları
ayr. : Ayrıca
bkz. : Bakınız
byy. : Basım yeri yok
çev. : Çeviren
fr. : Fransızca
haz. : Hazırlayan / Hazırlayanlar
ing. : İngilizce
s. : Sayfa
ss. : Sayfalar
TDK : Türk Dil Kurumu
ty. : Tarih yok
vd. : Ve devamı
vdğ. : Ve diğeri
yy. : Yayınevi yok

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu Ve Sınırlandırılması

Dilin insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, kendine özgü kural ve özellikleri olan lafız ve anlam yönünden değişik özellikleri içeren çok yönlü ve gelişmiş bir sistem olduğu bilinmektedir. İlahiyat bilimlerinin kaynak dili olan Arapçayı öğrenmek, yapısını çözümlenmek, felsefe ve mantığını kavramak, öncelikle kendi dilimiz olan Türkçenin gramer özelliklerinin bilinmesine daha sonra her iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine bağlıdır. Çevirmenin yaptığı çevirideki üslubu, çeviri yaptığı alan bilgisine eşdeğer olmalıdır. Çevirmenhemnakledilen (kaynak) hem de naklolunan (hedef) dilleri aynı eşitlikte ve düzeyde en iyi bilen kişi olmalıdır (el-Câhız, 1938:s.76-77, akt. Suçin, 2007: 25). Bu bağlamda; Arapça ve Türkçenin önemli unsurlarından olanzarfların, bu dillerin kendi mantıkları çerçevesinde incelenmesi daha sonra da karşılaştırmalı olarak ele alınıp değerlendirilmesinin; dil öğrenim ve öğretim sürecinde ve diller arası aktarımda karşılıklarının daha düzgün ve anlaşılır ibarelerle ifade etmede fayda ve kolaylık sağlama-sı önem arz etmektedir. Edebî olsun olmasın, düzgün ve anlaşılır bir metnin, kaynak dil-den hedef dile aktarımı yapılırken sadece anlamı esas almak bir takım eksiklikleri de orta-ya çıkaracaktır. Zira kaynak dildeki birmetnin çevirisi kelimelerin manalarından ibaret olmayıp, cümlenin bağlamı, üslubu ve kelimelerin dizilişi de anlamı ortaya koyan en önemli özelliklerdendir. Üslubun ve kelimelerin dizilişlerinin anlam üzerindeki etkisine dikkat edilmeksizin yapılan çevirilerin iletilmek istenen mesajın tam olarak anlaşılmasını engelleyeceği ortadadır. Bu bağlamda Türkçede zarflar olarak adlandırılanunsurlarla, Arapçada ism-i zaman, ism-i mekân diye adlandırılan unsurlar farklı yapı ve üsluplara sahiptirler. Bunların Türkçede benzer ve farklı yönleri ele alındığında Arapçada karşılık-larının anlaşılması daha kolay olacaktır. “Dillerin mantığı birdir” ilkesinden hareketle Arapça ve Türkçedeki özelliklerin karşılaştırılması konunun anlaşılmasını daha kolay kılacaktır. Arapçadan Türkçeye aktarımlarda kulağa hoş gelmeyen ve günümüz Türkçe-sinde artık kullanılmayan çevirilerle karşılaşmaktayız. Bu karşılaştırmalar ve çözümleme-ler sonrasında metnin orijinalliğine bağlı kalarak, güncel ifadelerle daha anlaşılır ve akıcı bir üslup oluşturulması mümkün olacaktır.

Çalışmamızda öncelikle iki dilde de zarflar ve kullanım alanları incelenmiştir. Son-rasında ise Türkçedeki zarflara Arapça denk karşılıkları verilerek bir karşılaştırmaya gi-dilmiştir. Böylece, Arapça ve Türkçe açısından zarfların öğrenim ve öğretiminin kolaylaş-tırılması amaçlanmıştır.

Arapçada ism-i zaman ve ism-i mekân yani Mefûlün fih olarak ifade edilen ve Türkçede zarf olan bütün öğeler konunun kapsamı içerisindedir. Zarf anlamındaki harfi cerler de zarf kapsamındadır. Ayrıca Hal, Mefûlün mutlak, Mefûlün lieclih, Mefûlün Maah, Şibh Cümle Türkçede zarf olan ifadeleri dolaylı çalışma kapsamında ele alınacaktır. Yine zarfların ve zarf özelliği taşıyan harfi cerlerle kurulan söz dizilerinin şibh cümle ya-pıları sayesinde cümlede yüklem görevi üstlenmesinin önemli bir durum ve üslup olduğu görülmektedir.

1.2.Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel dil çalışmalarında genel olarak dilbilimin önemli yöntemlerinden olan iki araştırma metodu kullanılmaktadır;

- 1) Eşzamanlı(synchronic) dil araştırmaları.
- 2) Artzamanlı(diachronic)dil araştırmaları.

Artzamanlı yöntem ile (bu yöntemde özel olarak etimoloji ve semantik bilimlerinin verilerinden de yararlanacağız) konunun gramer tarihindeki değişim süreci, modern dönemdeki verilerle karşılaştırılır. Ancak biz bu çalışmamızda modern dilbilim araştırma yöntemlerinden karşıtsal çözümlemeyi kullanacağız. Karşıtsal çözümleme hipotezi, dil öğrenimindeki güçlüklerin anadil ve amaç dil arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını; hataların, iki dilin farklılık gösterdiği hususlarda, anadil girişimi sebebiyle ortaya çıktığını ve iki dilin karşılaştırılmasıyla tespit edilen farklılıklardan hareket ederek bu hataların öngörülebileceğini savunur(Koç,2006:9).Karşıtsal çözümleme hipotezi “güçlü görüş” adı verilen ilk ortaya atılış biçimiyle, kaynak dil ile hedef dil arasındaki farklılıklar arttıkça yabancı dil öğrenimindeki güçlüklerin de artacağını savunur. Karşıtsal çözümlemede bu amaçla anadil ve amaç dil karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar tespit edilir, bu tespitler edayanılarak öğrencilerin dil öğrenimi sırasında yapabilecekleri hatalar öngörülmeyle çalışılır ve çözüm önerilerinde bulunulur.

Diller arasındaki karşılaştırmalar yeni değildir. Bu tür çalışmaların dilimizdeki örnekleri de oldukça eskilere dayanır. XI. yüzyılda Karahanlı Türkleri arasında yetişen Kaşgarlı Mahmut, “Divan-ı Lûgati’t-Türk” isimli eserinde, çeşitli Türk lehçelerinin kelime ve kuralları hakkında bilgiler vermiş ve Türkçenin Arapçaya denk bir dil olduğunu göstermeye çalışmıştır. Bir Çağatay Türkü olan Ali Şir Nevai ise XV. yüzyılda, Türkçenin Farsçaya üstünlüğünü ispatlamak amacıyla “Muhâkemetu’l-Lugateyn” isimli eserini yazmıştır (Aksan, 1995:19). “Karşıtsal çözümleme” yerine “karşıtsal dilbilim” ifadesini kullananlar olduğu gibi, karşıtsal çözümlemeyi karşıtsal dilbilimin araştırma yöntemi olarak ele alanlar da vardır. Esas olarak İşler“karşıtsal dilbilimin kuramsal, karşıtsal çözümlemenin ise uygulamalı olduğunu” ifade eder (İşler, 2002a:125) . Karşılaştırma yöntemi; (alm. Methode des Paarvergleichs, Methode der Paarweisen Vergleichung-fr. Méthode Comparative- ing. Comparative Method) Ortak özellikler taşıyan birey ya da sınıfları inceleyerek bunların benzeyen ve ayrılan yönlerini belirten bir araştırma yolu olarak da tanımlanır (Öncül, 2000:665). Çalışmamızda ilkin hedef dil ve kaynak diller Arapça ve Türkçede zarflar hakkında genel bir bilgi verilecektir. Ardından iki dilde de zarfların karşıtsal bir çözümlemesi yapılarak benzer ve farklı yönleri belirlenecektir. Elde edilen karşılaştırma yönteminin verileri ile Arapça ve Türkçede zarfların farklı ve ortak özelliklerini irdeleyecek olup ulaşılan sonuçların Arapça eğitiminde kullanımına ilişkin önerilerde bulunacağız.

1.3. Konuyla İlgili Kaynaklar Ve Önceki Çalışmalar

Tezimiz ile ilgili kaynak taramasında öncelikli olarak Arapça ve Türkçe temel kaynak eserlere ulaşılmasına ve bunların kullanılmasına önemli ölçüde gayret gösterilmiştir.

Tezimizin Türkçe ile ilgili bölümünde bu alanda kabul gören ve bilimsel özelliği olan temel dilbilgisi kitapları ile cümle üzerine yazılmış müstakil kitaplara da müracaat edilmiştir. Tezimizin Arapça ile ilgili bölümünde ise ağırlıklı olarak temel klasik ve modern nahiv eserleri, birkaç sözlük ve makale ile gramer konusu üzerine müstakil olarak yazılmış eserlere müracaat edilmiştir. Konuyla ilgili müstakil çalışmaların azlığı kaynak taraması esnasında ortaya çıkmıştır. Konu ile ilgili daha önce sadece hedef dil alanında Marmara Üniversitesi'nde Mevlüt Kula 1999 yılında Halit Zevalsiz danışmanlığında 'Arap Dilinde Zarflar ve Kur'an-ı Kerim'de Kullanılışları' isimli bir yüksek lisans tezi hazırlamış bu Sinan Topçu Uludağ Üniversitesinde 1997 de Ahmet Bulut danışmanlığında 'Arap Dilinde Zarflar' konulu bir çalışma yapmıştır. Mevlüt Kula 'nın yapmış olduğu çalışma YÖK TEZ veri tabanında tez kullanıma açılmadığı için ulaşılamamıştır. Aynı şekilde Sinan Topçu'nun çalışması da YÖK'te kullanıma kapalı olmasına karşın Uludağ Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde tez talep edilerek yazarının izniyle edinilip incelenmiştir. Bu çalışmada Arap dilinde zarflar; Mefülün fih, ism-i zaman ve ism-i mekân ve son olarak da zarflar ana başlıkları altında incelenmiştir. Biz ise, konuyu biraz daha geniş kapsamlı, derinlemesine çalışmayı düşündük ve konuyu sadece zarfların tanımlamaları olarak değil cümledeki işlevlerini ve zarfların hem sarf hem nahiv hem de irab yönünden tasniflerini ele aldık. Ayrıca konunun sadece hedef dilde çalışılmasının yeterli olmayacağını düşünerek kaynak dil olan Türkçede de konuyu ele alıp yapı ve özelliklerini karşılaştırmaya çalıştık.

Arapça ve Türkçe karşılaştırmalı olarak dilbilim çalışmalarına çok rastlanmamaktadır, elimizde karşıtsal çözümlene yöntemi kullanılarak hazırlanmış birkaç akademik çalışma bulunmaktadır. Bunlar 2006 yılında Emrullah İşler danışmanlığında Ayşegül Koç'un yazmış olduğu Arapça ve Türkçe Zamirler adlı yüksek lisans tezi ve 2007 yılında Azmi Yüksel danışmanlığında Mehtap Cantürk'ün hazırlamış olduğu "Arapça ve Türkçe Ad Tamlamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi isimli" yüksek lisans tezidir.

1.4. Dilin Tanımı

Çalışmamızın karşılaştırmalı bir çalışma olması nedeniyle kaynak dilimiz Türkçe ve hedef dilimiz Arapçanın stilistik ve karakteristik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla öncelikle dil olgusunu, yapısal ve köksel çeşitlerini ve hedef ve kaynak dillerimizin bu çerçevede buldukları konumları tespit etmenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde; "İnsanların duygularını ve düşüncelerini bildirmek için, kelimelerle, yazıyla veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan" diye tanımlanan dilin, farklı tarifleri de yapılmıştır. Örneğin Ergin'e (Ergin, 2002:6) göre dil; "insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir".

Banguoğlu'na (1990: 10) göre de: "insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemi" dir.

Korkmaz' a (2003: 31) göre ise “Bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından ortak öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir”.

Bu farklı tanımlardan yola çıkarak dilin mahiyetini iyice kavramak için dilin özelliklerini tam olarak bilmeye ihtiyacımız vardır. Özetle dilin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1.Dil bir anlaşma aracıdır.
- 2.Dil tabii bir varlıktır.
- 3.Dilin kuralları vardır.
- 4.Dil kendi kanunları içinde yaşayan bir varlıktır.
- 5.Dil bir gizli anlaşmalar sistemidir.
- 6.Milli bir müessesedir.
- 7.İçtimai bir kurumdur.

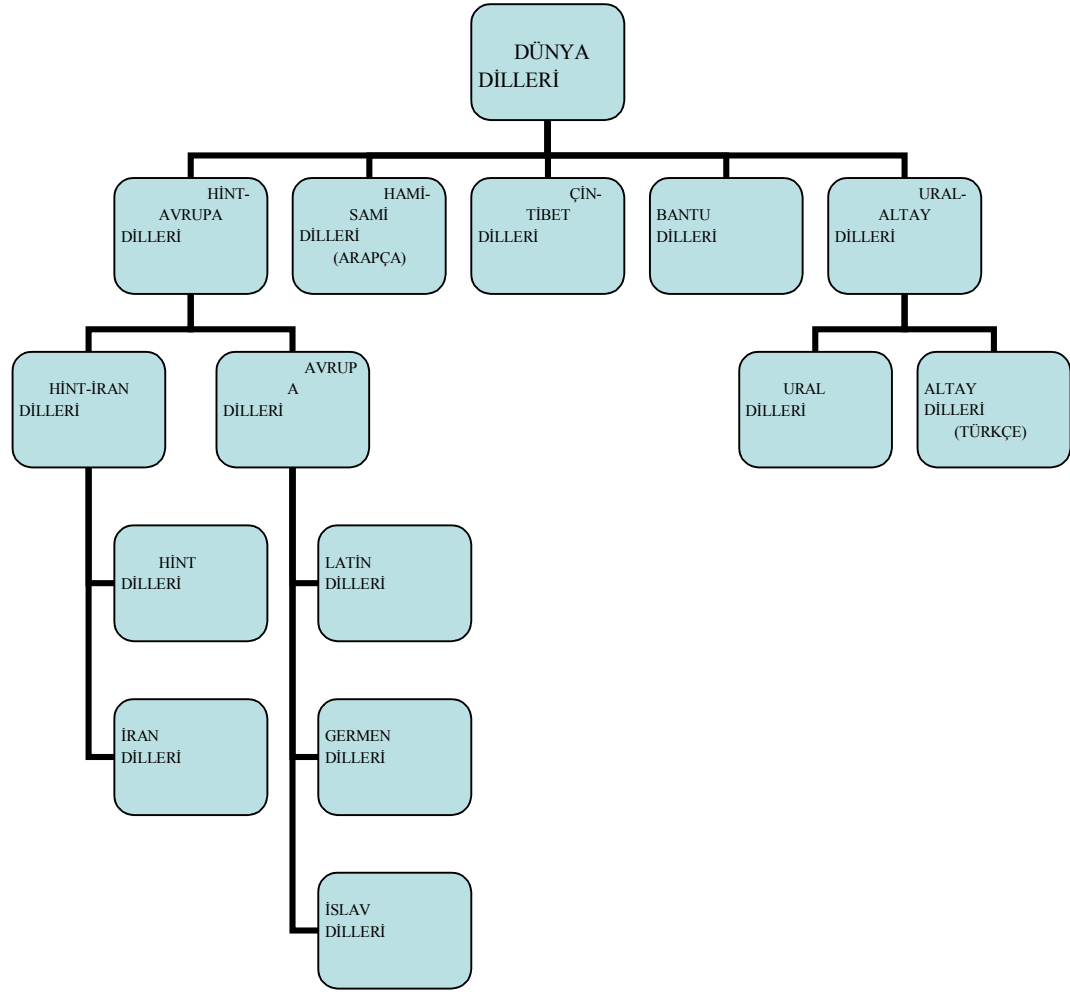
Dilin nasıl meydana geldiği hususunda da farklı görüşler mevcuttur bu konudaki umumi kanaat; onun Allah tarafından verilen bir lütuf olduğudur. Bu görüşe göre dili(sözü) Allah yaratmıştır. Bu durumda dil; insan eliyle yapılmış bir varlık olmayıp binlerce yıldan beri kendi kanunları içinde gelişen tabii bir varlıktır(Bozcalı, 1969:240).Üzerinde çalıştığımız Türkçe ve Arapça dillerini daha iyi tanıyabilmek adına dünyadaki dil ailelerine de bir göz atmamız gerektiği düşüncesindeyiz.

Bugün yeryüzünde konuşulan ve yazılan diller genellikle;

A- Yapı (morfoloji) akrabalığı

B- Köken (genetik) akrabalığı olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmaktadır (Aksan, 1979: I, 103; Ergin, 2002: 6-9; Edizkun, 1992: 16-19; Korkmaz, 2003: 31-40).

1.4.1. Köken Bakımından Dil Aileleri

Tablo 1.1. Köken Bakımından Dil Aileleri

1.4.2. Yapı Bakımından Dünya Dilleri

1.4.2.1. Tek Heceli Diller (Ayrımlı diller)

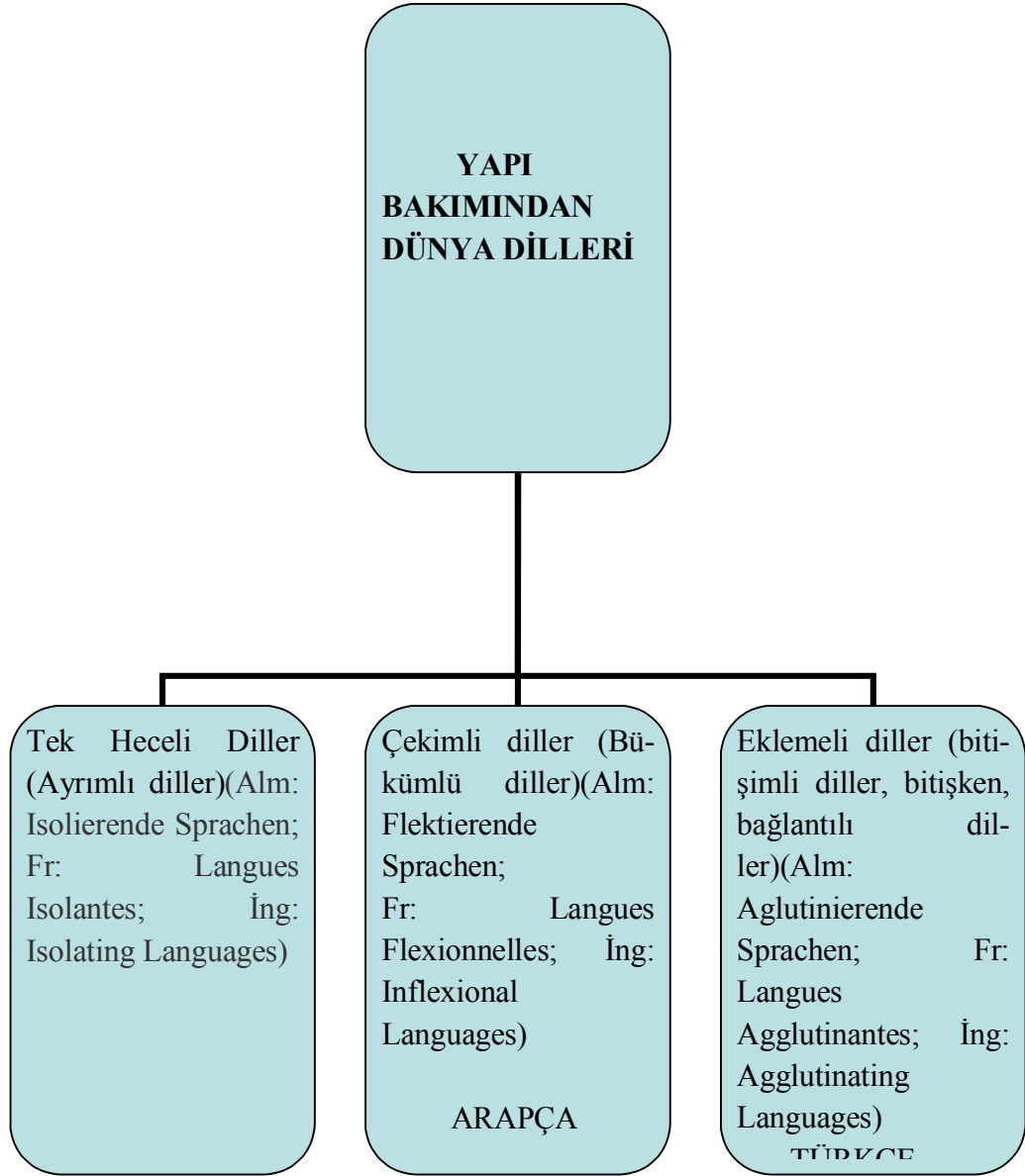
(Alm: Isolierende Sprachen; Fr: Langues Isolantes; İng: Isolating Languages): Bu dillerde her kelime tek heceden ibarettir. Kelimelerin çekimli şekilleri yoktur, yani daima kök durumundadır. Cümle çekimsiz kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşturulur. Cümlelerin anlamı genellikle kelimelerin sıralanışından anlaşılır. Konuşmada ise birbirine çok benzeyen kelimeleri ayırt etmek üzere çok zengin bir vurgu sistemi oluşturulmuştur. Çin ve Tibet dilleri bu gruba girer. Bu diller, aynı zamanda, tek seslemliler (tek heceli diller)(Alm: Wurzelsprachen, Einsilbige Sprachen; Fr: Langues Monosyllabique, langues atomiques; İng: Monosyllabic Languages, Radical Languages) arasında yer almaktadır.

1.4.2.2. Çekimli diller (Bükümlü diller)

(Alm: Flektierende Sprachen; Fr: Langues Flexionnelles; İng: Inflexional Languages):Bu dillerde, çekim sırasında ve yeni kelimeler türetilirken kelime kökleri genellikle değişir ve tanınmayacak hale gelir. Ekler kelimenin önüne, ortasına veya sonuna gelebilir. Bazı dillerde ise kelime kökü ile yeni kelime veya kelime çekimi arasında daima açık bir bağ, ilgiyi gösteren bir iz vardır. Kelime kökündeki asıl sesler yeni kelimedede veya kelime halinde hep aynı kalırlar. Sami dilleri, Hint-Avrupa dilleri bu gruba girerler.

1.4.2.3. Eklemeli diller (bitişimli diller, bitişken, bağlantılı diller)

(Alm: Agglutinierende Sprachen; Fr: Langues Agglutinantes; İng: Agglutinating Languages): Bu dillerde isim ve fiil çekimleri ile yeni kelimelerin teşkilinde kök değişmez. Kökün önüne veya sonuna birtakım ekler getirilerek kelime yapımı veya çekimi gerçekleştirilir. Ural-Altay dilleri bu gruba girer. Türkçemiz sondan eklemeli bir dildir: göz-le-m-cigel-ecek-ler gibi.

Tablo 1.2. Yapı Bakımından Dünya Dilleri

1.5. Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

Türkçe, Ural-Altay dilleri ailesi/grubunun Altay kolunda yer alan sondan eklemeli bir dildir.

Altay dil ailesinin başlıca özellikleri şunlardır (Korkmaz, 2001:39-40; Güneş, 2002: 16-17):

- a. Hepsisi sondan eklemelidir.
- b. Kelimelerde cinsiyet farkı gözetilmez. Bunun için kelimeler şekil değişikliğine uğramaz.
- c. Kelimelerin kökü eksizdir. Kelime kök ve gövdeleri sabittir. Türetme yeni kelimelerle yapılır.
- d. Sayı sıfatlarından sonra gelen adlar genellikle teklik biçimindedir; özel durumlarda, isimlere ayrıca çokluk eki getirilmez.
- e. Cümle yapısı bakımından özne fiilden önce gelir ve genellikle baştır. Fiilcümlelerin sonundadır. Ad ve sıfat tamlamalarında, belirten (tamlayan) belirtilenden (tamlanan) önce gelir. Yani asıl unsur sonda bulunur.

1.6. Arapçanın Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

Arapça, Sami dilleri ailesinin batı kolunda yer alan güney dillerinden biridir (es Sâlih, 2004:52; er-Rafi'î, 1997: I, 62; Furat, 1996: 41; Bergsträsser, 2006: 15; Aksan, 1979: I,134). Sami dil ailesine mensup olan Arapçanın belli başlı özellikleri şunlardır:

- a. Arapçada fiilin kökü üç ünsüzden oluşur. Sesli harf bulunmaz; ünlü sesleri hareketler sağlar.
- b. Arapça çekimli bir dildir.
- c. Arapçada cinsiyet farkı gözetilir. Yani kelimeler cinsiyet müzekker ve müennes olarak ikiye ayrılır.
- d. Kelimelerin cümle içindeki görevleri kelimelerin irabına göre ortaya çıkar.
- e. Arapçada asıl unsur başta bulunur.

2. ZARFIN ANLAM ALANI

Bu bölümde karşılaştırma unsurumuz olan zarf kelimesinin kaynak ve hedef dildeki sözlük ve terim anlamları ele alınmıştır.

2.1. Türkçede Zarf

Türkçede zarf kelimesinin farklı kaynaklara göre sözlük anlamları ve terim anlamı iki alt başlık halinde aşağıda sunulmuştur.

2.1.1. Türkçede Zarfın Sözlük Anlamı

Zarf kelimesi lügatlerde şu anlama gelmektedir;

1- Kap, kılıf, sarma (Özön, 1959: 765; Devellioğlu, 1962: 1405; TDK, 2005:2224; Ağakay, 1969:822)

2- İçine mektup veya başka kâğıtlar konulan kâğıttan kese(Özön, 1959: 765; Devellioğlu, 1962: 1405; TDK, 2005: 2224; Ağakay, 1969:822)

3- İçine fincan veya bardak oturtulan metal kap anlamlarına gelir.(TDK, 2005:2224; Ağakay,1969:822)

4- Dilbilgisi: Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelime, zaman zarfı (Özön, 1959: 765; Devellioğlu, 1962: 1405; TDK, 2005:2224; Ağakay, 1969:822).
şeklinde tanımlanmıştır.

2.1.2. Türkçede Zarfın Terim (İstilahî) Anlamı

Bilindiği gibi klasik gramerlerimizde zarfın fonksiyonu için genelolarak “cümle içinde bir fiili, bir sıfatı veya bir başka zarfı açıklayan, okelime ve kelime gruplarını tavsif eden kelimelerdir” ifadesi kullanılır.

Türkçenin belli başlı gramer kitaplarında bu konuda az çok bir fikir birliğivardır. Fakat Banguoğlu zarflar için sadece “sıfat ve fiileri açıklayan bir kelime sınıfıdır” diyerek diğerlerinden ayrılır (Banguoğlu, 1990:371).

Sonuç olarak diyebiliriz ki fonksiyon bakımından zarflar sıfatları,diğer zarfları, fiilleri, fiilimsileri ve cümleleri açıklayan, belirten, onların anlamlarını genişleten veya daraltan kelime veya kelime gruplarıdır.

Dilciler arasında zarf teriminin kullanımı açısından birtakım farklılıklar vardır. Bazı kaynaklarda “zarf” terimi tercih edilirken (Ergin,2002:258; Banguoğlu, 1990: 372; Bilgegil, 1984: 216; Bozkurt, 1995: 280; Ediskun, 2005: 273; Korkmaz, 2005: 451; Paçacıoğlu, 1987: 75); bazı kaynaklarda ise “belirteç” terimi kullanılmıştır (Gencan, 2001:442; Hengirmen, 1998: 160; Bilgin, 2006:261; Koç, 1990:147). Deny'nin eserini çeviren Elöve zarf için “katmaç” terimini kullanmıştır(Deny,1941: 560,akt. Sayalı, 2009:

10). Biz bu çalışmada kaynakların çoğunda “zarf” terimi yer aldığı için bunu kullanmayı uygun gördük.

2.2. Arapçada Zarf

Bu bölümde Arapçada zarfın sözlük ve terim anlamları sunulmuştur.

2.2.1. Arapçada Zarfın Sözlük Anlamı

Zarf kelimesi sözlükte iki şekilde kullanılmaktadır;

a- *Mastar*: Bu durumda zarf şıklık, beceriklilik, nükteli oluş, kıvrak zekâlı oluş, incelik, güzel ifade gibi anlamalara gelir. *Mastar* durumundaki zarf kelimesi birçok dilbilimcinin de dile getirdiği gibi insanın farklı organlarına (dil, kalp ve yüz) nispet edilebilmektedir. Bu görüşteki dilbilimciler bu hususu şöyle ifade ederler “ zarf, dile nispet edilince belagat; yüze nispet edilince güzellik; kalbe nispet edilince de zekâ anlamını ifade eder” (Sarı,1982:954).

b- *İsim*: Çoğulu **ظروف**dur. Bu durumda ise zarf kap, kılıf, ambalaj malzemesi ve durum gibi anlamalar gelir(Ibn Manzur,1994,IX:229; Firuzabadi, 2003: 834). Zaman ve mekân isimlerine zarf adının verilmesi onların olayları bir kap gibi ihtiva etmesi nedeniyledir. Başka bir deyişle zarfın *Istilahî* anlamı onun sözlükteki “kap” anlamından alınmıştır.

2.2.2. Arapçada Zarfın Terim (Istilahî) Anlamı

En basit tanımıyla zarf; zaman ve mekân isimlerinden meydana gelen fiilin kabıdır (Galayînî, 1968:423). İbn Cinnî (ö. 392 h.), zarfı,"lafzen في harf-i ceri geçmeyen ama في anlamı kastedilen zaman ve mekân isimleri"olarak tanımlarken, İbn Bâbeşâz (o. 469 h.) onu, "fiilin hangi zaman ve mekândagerçekleştiğini açıklamak için zikredilen ve *anlamı* tazammun eden şey (mansûbisim)" ifadeleriyle açıklar(Şimşek, 2006: 330). Bazı dilbilimcilere göre bir harf-i cer olan في anlamı üzerine (في harf-i ceri takdîriyle) mansûb olan şey (kelime)" şeklinde tanımlanır ancak bu durumda, في harf-i ceri zikredilip mecrûr olduğunda zarf olarak adlandırmazlar.

Pek çok dilbilimci ise zarfı şöyle tanımlar: Zaman ve mekânı bildiren ve sürekli zarfiyet manasını içeren mansûb bir isimdir. Bu tanıma göre bir kelimenin terimsel anlamda zarf olabilmesi için şu şartları taşıması gerekmektedir:

- 1- Her hangi bir zaman veya mekâna delalet etmesi,
- 2- في harfi cerinin manasını sürekli içermesi,
- 3- في harfi cerinin takdiri üzere Mansûb olması,

Bu nitelikler terimsel zarfın gerçekleşme şartlarıdır. Bunlardan birinin eksik olması *istilahî* anlamdaki zarfın bulunmaması anlamına gelmektedir. Terimsel zarfın bu şartlarını aşağıdaki örnekle açıklayabiliriz.

ذهبت الى مدرسة صباحا *Okula sabahleyin gittim* örneğindeki صباح kelimesi, bir zaman dilimine delalet etmekle birlikte hem mansûb olmuş hem de في harf-i cerinin manasını da

içermiştir. Öyle ki mukadder olan cer harfi zikredilse de cümlenin anlamında herhangi bir değişiklik meydana gelmez. Aynı şekilde cümledeki fiil değiştirilse de فـ kelimesi yine kendi konumunu muhafaza edecektir. Dolayısıyla cümledeki bu kelime tanımda geçen her üç şartı da taşıyıp terimsel olarak zarf adını almaktadır.

İstilahî zarfın oluşması için yukarda zikrettiğimiz üç şart genel olarak ön görülen şartlardır. Buna karşı İbn Hâcib, bir kelimenin ıstilahî manada zarf olabilmesi için söz konusu şartlardan ilk ikisinin yeterli olduğunu söylemektedir. Nitekim o zarfı (mefûlü fih) şöyle tanımlamaktadır: “Mefûlü fih, içinde mezkur eylemin yapıldığı zaman ve mekândır.” Görüldüğü gibi bu tanımda zarfın mansûb olmasına dair herhangi bir ifade yer almamaktadır. Nitekim İbn Hâcib, bu tanımdan hemen sonra zarfın(Mefûlün fihin) mansûb olmasının şart olmadığını; mansûb olmadan da zarf ve mefûlü fih olabileceğini açık bir şekilde dile getirmektedir. İbn Hâcib' e göre فـ harfi cerinin mukadder olması, ıstilahî manadaki zarfın tahakkuk şartı olmayıp mansûbiyetinin şartıdır. Buna karşın genel kanı, harfi cerinin takdirini ıstilahî anlamdaki zarfın tahakkuk şartı olarak görmektedir. Çünkü onlara göre ıstilahî anlamdaki zarf, ancak mansûb olabilir. Şayet فـ ile mecrur gelirse “ Mefûlün bih gayr-i sarih” adını alır(Şimşek, 2006: 332).

3. TÜRKÇEDE ZARFLAR

Cümlede yüklemi yer, zaman, yer yön, ölçü, durum, nitelik, tarz, sebep, miktar, vasıta, şart, soru vb. gibi özellikler yönünden tamamlayan öğeye “zarf tümleci” denir (Karahan, 2004: 32; 62; Edizkun, 1992: 360; Korkmaz vdğ., 2001:188; Kavruk vdğ., 2001:121; Gülensoy, 2000: 433-434; Ergin, 2002: 400; Banguoğlu, 1990:530). Türk dilinde zarfın tanımını Bilgegil (1986: 218) şu şekilde ele almıştır. Zarflar; bir sıfatın, bir fiilin, bir fiilimsinin başına gelerek anlamını niteleyen, belirten, değiştiren veya sınırlayan kelimelerdir. Bir sıfat zarf yerine kullanılabildiği halde doğrudan doğruya zarf olan kelimeler, sıfat yerinde kullanılamaz. Ancak zarflar kelam içinde de zarf tümleci olarak görev alabildikleri halde; sıfatların doğrudan doğruya böyle bir görevi yoktur.

Türkçede zarflar; yapıları bakımından (biçim) ve görev anlamları bakımından olmak üzere iki bakımdan ele alınır.

3.1. Biçim Bakımından Zarflar

Aslında zarf olan kelime kökleri azdır. Dilimizde zarflar çoklukla başka kelime sınıflarında kullanım yoluyla alınmış veya üretim ve birleşim yoluyla yaratılmış bulunurlar.

3.1.1. Yalın Zarflar

Yalın zarflar; kökten yalın zarflar ve başka kelime sınıflarından zarf olarak kullanılan yalın zarflar olarak iki alt gruba ayrılırlar.

3.1.1.1. Kökten Yalın Zarflar

Kökten (primordial) sayılan zarflar sınırlıdır. Örn. az, çok, var, yok, er, geç, hep en, daha, pek, dün, yarın, yavaş, çabuk, öte, beri gibi. Bunlara Farsça ve Arapçadan alıntı ve ek almaksızın kullanılır olmuş bir sıra kelime katabiliriz. Örn. hiç, tez, tam, hemen, henüz, keşke, bari, belki, tabi gibi.

3.1.1.2. Başka kelime sınıflarından zarf olarak kullanılanlar

Başka kelime sınıflarından zarf olarak kullanılan kelimeler çeşitlidir. Bazı adlar anlamalarının verdiği imkanlar yönünde zarf işleyişine geçerler. Örn. kan kırmızı, süt beyaz, un ufak, gece çalışmak, gündüz uyumak gibi.

3.1.2. Yapılmış (Türetilmiş)Zarflar

Yapılmışyani türetilmiş zarflar isimden yapılmış, fiilden yapılmış ve yapılmış bileşik zarflar olaraküç gruba ayrılırlar.

3.1.2.1. İsimden yapılmış zarflar

İsimden üreme zarflar eski ad çekimi şekilleriyle oldukça yaygındır. Örn. içre, üzere, sonra, dışarı, içeri, yukarı, ileri, başka, yazın, kışın, güzün, ansızın, ilkin, geceleyin, gündüzün, öne geçmek, karşıya bakmak, arkada kalmak, iyice anladın mı, edepsizce, çocukça, arkadaşça gibi.

3.1.2.2. Fiilden yapılmış zarflar

Fiilden türeme zarflar genellikle fiillerin eski veya yaşayan zarf şekillerindeki zarf fiilerdir. Eskileri dönüşmüş zarflar olup takı ve bağlam olarak kullanılanları da vardır. Örn. Öte, geçe, kala, daha, yine, karşı, ötürü, oldukça ağır, güle güle kullan, giderek çalıştılar, durmadan çekiştirdi gibi.

3.1.2.3. Yapılmış bileşik zarflar

Aşağıda göreceğimiz birleşik isim kalıplarının hemen hepsine göre yapılmış birleşik zarflar vardır. Örn. ad takımı(kuş bakışı gördük), sıfat takımı(bozuk düzen ilerliyor), zarf ölçeği(öğleden sonra) gibi.

3.1.3. Zamirsi Zarflar

Başlıca gösterme soru zamirlerini yer yön halleriyle bilelik ve görelilik halleridir. Bazı zamirlerde üretim veya birleşim yoluyla yapılmış zarflar vardır ki zarf işleyişinde olmakla birlikte zamir anlamını korurlar. Bu sebeple onları zamirsi zarflar diye adlandırılır. Şu şekilde şemalandırılırlar:

Tablo 3.1. Zamirsi Zarflar(Banguoğlu,2000:383)

		GÖSTERME ZARFLARI		
	Soru zamiri	Yakın için	Az uzak için	Uzak için
Yönelme hali	Nereye	Buraya	Şuraya	Oraya
Kalma hali	Nerede	Burada	Şurada	Orada
Çıkma hali	Nereden	Buradan	Şuradan	Oradan
Bilelik hali	Nasıl	Böyle	Şöyle	Öyle
Görelilik hali	Ne Kadar	Bu Kadar	Şu Kadar	O Kadar

3.2. Görev ve Anlam Bakımından Zarflar

Türkçede kelimeler cümle içerisinde görev ve anlam kazanırlar. Aynı kelimeler farklı cümlelerde farklı görevlerde kullanılabilirler. Örneğin;

Tablo 3.2. Türkçede kelimelerin cümle içerisinde görev ve anlam kazanmaları

O çok güzeldir.	Burada güzel kelimesi isimdir.
O güzel konuşuyor.	Burada güzel kelimesi zarftır.
Güzel bir ev aldık.	Burada güzel kelimesi sıfattır.

Zarflar görev ve anlamları bakımından çok farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Örneğin bazı dilciler zarfları anlam, görev ve biçimlerine göre ayırarak incelemiştir. Ergin, zarfları ‘yer zarfları’, ‘zaman zarfları’, ‘nasıllık nicelik zarfları’, ‘azlık çokluk zarfları’ olmak üzere dört bölümde incelemiştir. Ediskun zarfları “zaman zarfları”, “yer zarfları”, “hal zarfları”, “nicelik zarfları”, “soru zarfları” adı altında beş bölümde ele almıştır. Gencan (1971: 36) ise zarfları görevleri bakımından altı bölümde ele alıyor: 1-Zaman 2-Yer-Yön 3-Durum 4-Azlık-Çokluk 5-Soru 6-Koşul Zarfları. Bazı dilciler de zarfları “yer zarfları”, “zaman zarfları”, “niteleme zarfları”, “durum zarfları”, “azlık-çokluk zarfları”, “soru zarfları” olarak altı grup altında incelemiştir (Korkmaz, 2003: 495; Bilgin, 2006: 264-285). Tüm bu tanım farklılıklar incelenerek anlamları bakımından zarflar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Tablo 3.3. Görev ve Anlam Bakımından Zarflar

GÖREV VE ANLAM BAKIMINDAN ZARFLAR	CEVAPLADIĞI SORU ZAMİRİ
Yer- yön zarfları	Nereye- Nerede
Zaman zarfları	Ne zaman – Ne vakit
Niteleme ve Durum zarfları	Nasıl , Kiminle, Ne şekilde, Niçin v.s.
Miktar zarfları	Ne kadar
Soru zarfları	Hani, ne zaman, her nereye vs.

3.2.1. Yer- Yön Zarfları

Dilcilerden bazıları bu zarfların boşlukta yer ifade eden yer adları olduğunu, sayılarının çok olmadığını, aşağı yukarı zarfların hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak eylemin yönünü gösterdiklerini ifade etmişlerdir (Ergin,2002:259).Bazı dilciler ise yer-yön zarfının eylemi yer bakımından belirleyen sözcükler olduğunu ve bunların çoğunlukla eylemin bildirdiği iş, oluş, kılış ve hareketin yönünü belli ettiğini ifade etmişlerdir (Banguoğlu, 1990: 374).Yer-yön zarfının tanımına bakıldığında bu zarfların anlamsal özelliği olarak eylemin ve eylemsinin ifade ettiği iş, oluş kılışın anlamını yer ve yön açısından nitelediği söylenebilir. İşlevsel açıdan ise, yer-yön zarflarının eylemleri ve eylemsileri yer-yön açısından nitelediği belirtilebilir.

3.2.2. Zaman Zarfları

Zaman zarfları; “Eylem ve eylemsilerin anlamlarını zaman bakımından etkileyen, sınırlandıran, belirten sözcük ya da sözcük öbeği biçimindeki zaman adlarına zaman belirteci denir.” şeklinde tanımlanmıştır (Bilgegil, 1986:217; Ediskun, 2005:273; Banguoğlu, 1990:374).

3.2.3. Niteleme ve Durum Zarfları

3.2.3.1. Niteleme Zarfları

Bunlara hal zarfları da denir(Ergin, 2002: 261; Bilgegil, 1986: 217).Bu zarflar eylemin niteliğini, ne durumda olduğunu, nasıl yapıldığını belirten sözcüklerdir.Bu zarflar bir eylemin, bir sıfatın ya da başka bir zarfın anlamını nitelik bakımından etkiler. Başka bir ifadeyle niteleme zarfları eylem ve eylemsilerin nasıl, niçin, ne biçimde yapıldığını gösteren zarflardır.Böyle, öyle, öylece, böylecene, güzelce, çabucak, için için, durmaksızın, ansızın, koşarak, bakıp, apansızın, uzun uzun, karış karış, hemen hemengibi zarflar bu gruba örnektir.

3.2.3.2. Durum Zarfları

Durum zarfları eylemdeki, iş, oluş ve kılışın ne durumda olduğunu bildirirler. Durum zarfları, fiildeki oluş ve kılışın durumunu belirten zarflardır. Bir oluş ve kılışın durumu, kendisine eklenen zarfın anlamı ile bağlantılı olduğundan, bu grupta yer alan zarflar, işlev bakımından hayli çeşitlidir. Durumda benzerlik, beraberlik, dilek, hatırlatma, karşılaştırma, kesinlik, pekiştirme, tahmin, tekrarlama, sebep, sınırlama, süreklilik gösterme, şüphe bildirme, yanıt verme gibi türlü işlevler yüklenmiştir (Korkmaz, 2003: 502). Bunlar;

Gösterme Zarfları(işte, şu)

Karşılaştırma Bildiren Zarflar(..kadar, elden geldiğince)

Sebeup Bildiren Zarflar(merakından, ...için)
 Birliktelik Bildiren Zarflar(beraber, ..ile)
 Üleştirme Zarfları(teker teker, birer birer)
 Koşul Zarfı(eğer)
 Örnekleme Zarfları(misal olarak, örneğın)
 Yaklaşıklık Zarfları(aşağı yukarı, az çok)
 Yineleme Zarfları(ıkide bir, yine)
 Pekiştirme Zarfları(büsbütün, simsiyah)
 Belirsizlik Zarfları(belki, sanki)
 Kesinlik Zarfları(asla, elbette)
 Olasılık Zarfları(herhalde, galiba)
 Sınırlama Zarfları(artık, yalnızca)
 Benzerlik Tıpkılık Bildiren Zarflar(aynen, gibi)
 Yanıt Zarfları(hayır, peki)
 Dilek Zarflarıdır(keşke, inşallah)

Verilen örneklerde durum zarflarının belli bir yapısının olmadığı görülmektedir. Bu zarflar anlama dayalı olarak sınıflandırıldıkları için dılciler bazı sözcüklerde görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Sonuç olarak durum zarfları da eylemlerin önünde yer almakta ve eylemin durumunu belirtmektedirler.(Sayalı, 2009:27)

3.2.4. Miktar (Ölçü) Zarfları

Araştırmacılar ölçü zarflarını farklı başlıklar altında değerlendirmişlerdir. Örneğın Deny'nin eserini çeviren Elöve bu zarfları “kaçlık zarfları” şeklinde (Deny, 1941:291); bazıları “azlık-çokluk zarfları” şeklinde (Ergin, 2002: 262; Gencan, 2001:463; Korkmaz, 2003:517); bazıları “ölçü belirteçleri” şeklinde (Bilgegil, 1986:217), “miktar zarfları” başlığı altında; (Banguoğlu, 1990:375), “zarflarda karşılaştırma berkitme ve küçültme” şeklinde; bazıları ise “nicelik zarfları” başlığı altında değerlendirmiştir (Ediskun, 2005: 280; Bilgin, 2006:267).Miktar zarfları bir sıfatın bir eylemin ya da başka bir zarfın anlamını azlık-çokluk bakımından belirleyen, kısıp sınırlayan sözcüklerdir.Bu zarfların sıfat veya zarfların önüne gelerek derece ve miktar ifade ettikleri şu örneklerle açıklanmıştır: kadar, o kadar ki, daha, en, çok, gayet, pek, fazla, fevkalâde, harikulâde, alabildiğine, daha çok, ne çok, pek az, pek fazla, daha fazla, çokça, fazlaca, azıcık, ta, aşağı yukarı, şöyle böylevb (Banguoğlu, 1990:380).

3.2.5. Soru Zarfları

Eylemlerin ve sıfatların anlamlarını soru yoluyla belirleyen sözcüklerdir (Hengirmen, 1998: 165; Gencan, 1971:469). Yapılan farklı tanımlamalar değerlendirildiğinde soru zarfı eylem, eylemsi, zarf ve sıfatlarla ilgili soruları sağlayan sözcüklerdir de denebilir.Nasıl, ne, niçin, niye, neden, nereye, hanisözcükleri soru zarflarına örnektir.

4. ARAPÇADA ZARFLAR

Mefûlün fih; fiilin zamanını ve mekânını açıklamak için gelen nasb olmuş bir isimdir. Mefûlün fihaynı zamanda zarf diye isimlendirilir. Mefûlün fih diye adlandırılması içinde geçtiği bir zaman ya da mekândan dolayıdır. Bu nedenledir ki zarf, في manasında harf-i ceri barındırır(er-Racihî, 2000:247). Zarf aslında bir şeyin kabıdır, o yüzden kaplar da zarf diye isimlendirilir. Buna göre zaman ve mekân da zarf diye isimlendirilir. Çünkü fiiller zamanda ve mekânda meydana gelmektedir. Zaman ve mekân meydana gelen fiilin kabıdır (el-Ğalayinî, 1968:423). “سَافَرْتُ ظَهْرًا” *“Öğle vaktinde yolculuğa çıktım”* misalindeki gibi. Mefûlün fih olan zarf-ı zaman ve mekânda في manası gizlenir, yani takdir edilir (Matracî,2000:355). Eğer في harf-i ceri gizli (takdiri) olarak gelmezse zarf olmaz. Diğer isimler gibi âmilin gerektirdiği nispette mübteda, haber veya mefûlün bih olurlar. (el-Ğalayinî, 1968: s423). Arapçada cümle içerisinde yer değiştirme bakımından en esnek olan mefûl, mefûlün fihtir(Nalçakan, 2008:64)

Zarfılar mansûb olarak gelirler, cümlelerin sonunda geldiği gibi başta da gelebilirler ve zarfılar mübteda, haber olarak mefû da gelebilir(Sibeveyh, 1988: s.208).

Arapçada zarfılar sadece mefûlün fih olarak tanımlanıp zaman ve mekan zarfıları olarak gruplandırılrsa da hal, şibh cümle, mefûlün mutlak, mefûlün maah ve mefûlün lieclih öğeleri ve zarf anlamı taşıyan harf-i cerler de içerik olarak zarf kapsamında dırlar ancak zarf diye adlandırılmazlar. Bu bağlamda Arapçada zarfıları zarf olarak adlandırılanlar ve zarf olarak adlandırılmayanlar şeklinde iki gruba ayırabiliriz.

4.1. Zarf Adıyla Anılan Zarfılar

Arapçada zarfılar nahiv bakımından ele alındığında mefûl fih diye adlandırılırken sarf bakımından ele alındığında ism-i zaman ve ism-i mekân olarak isimlendirilirler(Topçu, 1997: 13) ve bunlar iki ana unsurdan oluşurlar:

1. İsm-i zaman(Zaman zarfı): Eylemin yapıldığı zamanı belirten kelimelerdir.
2. İsm-i mekân(Mekân zarfı):Eylemin yapıldığı mekânı belirten kelimelerdir.

4.1.1Zaman Zarfı Çeşitleri

Olayın meydana geldiği bir vakte delalet eden şeye zaman zarfı denir.(el-Ğalayinî, 1968: 423).متى(ne zaman?)sorusunun cevabı olurlar.

Zaman zarfı, nasbı zarfiyet üzerine kabul eder (İbn‘ Akîl, 1964: I, 529).

سَافَرْتُ لَيْلًا “Gece yolculuk ettim.”, cümlesinde لَيْلًا zaman zarfıdır (el-Ğalayinî,1968:423).

Zarfıların zaman ve mekân olarak iki ana gruba ayrıldığını zikrettik ancak farklı yönleriyle ele alındığında zarfılar için anlamlı değişik tasnifler yapılabilir. Zarfıları; belirli olup olmaması (ibhâm-tahdîd) bakımından, irab edilip edilememesi bakımından, zarfiyet bakımından ve mutasarrıf olması bakımından dört kısma ayırmak mümkündür.

Tablo4.1. Zaman Zarfları

TASNİF ŞEKLİ	SINIFLARI	ALT SINIFLARI
Belirlilik- belirsizlik bakımından	Belirsiz (Mübhem)	-----
	Belirli (Mahdud)	-----
Zarfıyet Bakımından	Çekilebilen (Mutasarrıf)	çelilebilen (Munsarif Mutasarrıf)
		Gayr-ı Munsarif Mutasarrıf
	Çekilemeyen (Gayr-ı Mutasarrıf)	Munsarif Gayr-ı Mutasarrıf
		Gayr-ı Munsarif Gayr-ı Mutasarrıf
İrab Edilip – Edilememe Bakımından	İrab Edilebilen (Mureb)	Munsarif Mureb
		Gayr-ı Munsarif Mureb
	İrab Edilemeyen (Mebni)	-----
Müteallakı Bakımından	Zarf-ı Lağv	-----
	Zarf-ı Müstekarr	-----

4.1.1.1. Belirlilik-Belirsizlik Bakımından Zaman Zarfları

Tablo 4.2.Belirlilik-Belirsizlik Bakımından Zaman Zarfları

BELİRLİLİK- BELİRSİZLİK BAKIMINDAN	ZAMAN ZARFI ÖRNEKLERİ
Belirli zaman zarfları	ساعة
Belirsiz zaman zarfları	مدة

Zaman zarflarının delâlet ettikleri zaman mefhumu, mahdut veya mübhem olabilir. Yani zaman zarfları, ibham ve tahdit yönünden ikiye ayrılırlar. İşaret ettikleri zaman dilimi miktarı ve sınırı bakımında belirli olanlar mahdut, işaret ettikleri zaman dilimi miktarı ve sınırı bakımından belirsiz olanlar mübhem zaman zarflarıdır.

4.1.1.1.1. Belirsiz (Mübhem) Zaman Zarfları

Belirsiz zarf-ı zaman; “Miktarı ve sınırları tayin edilmemiş zaman zarfıdır.” (el-Ğalayinî, 1968:423). Başlangıcı ve sonu belli olmayan bir zamana işaret eden kelimelerdir (Hasan, ty: II,239). Başka bir deyişle, müsemmasının dışındaki bir durum nedeniyle kendisine bir isim tespit edilen şey demektir (Birgivi, 1998: 16).

4.1.1.1.2. Belirli (Mahdud) Zaman Zarfları

Başlangıcı ve sonu belli olan bir zamana işaret eden kelimelerdir (Hasan, ty:II, 239). Bunlara “muhtas” ve “muvakkat” adları da verilmektedir (el-Ğalayinî, 1968:III,48).Yine bir diğer tanımla, müsemmasının kapsamındaki bir durum nedeniyle kendisine bir isim verilen şey demektir (Birgivi,1998:16). Bu tür zarflar nekra olabileceği gibi, alemiyet (özel isim), izâfet ve tarif edatı gibi sebeplerden dolayı marife de olabilirler (Hasan, ty: II, 239). *رمضان* , *زمن الشتاء*, *اليوم* gibi.

Bütün ay ve mevsim isimleri, haftanın günleri *وقت الصيف*, *زمن الربيع* gibi ifadelerde görüldüğü üzere belirsizliği gideren (ibhâmı) bir hususa izafe edilen belirsiz(mübhem) zarflar da bu kısma girer (el-Ğalayinî, 1968: III,49).

4.1.1.2. Zarfiyet Bakımından Zaman Zarfları

Tablo 4.3 Zarfiyet Bakımından Zaman Zarfları

ZARFİYET BAKIMINDAN	SARF BAKIMINDAN	ZAMAN ZARFI ÖRNEKLERİ
Çekilebilen	Munsarif	يوم
	Gayr-ı munsarif	غدوة
Çekilemeyen	Munsarif	بكرة
	Gayr-ıMunsarif	سحر

4.1.1.2.1. Mutasarrıf Zaman Zarfları

Mutasarrıf zarflar; zarf dışında mübteda, haber, fâil, mefûlün bih olarak da kullanılabilen kelimelerdir. Mutasarrıf zarf, normal bir isim gibi cümlede mübteda, haber vs gibi cümlede değişik öge olabilir (Sibeveyh, 1988: I, 185)

Mutasarrıf zarflar; zarfiyet dışında kullanıldıklarında ıstılahî olarak zarf adını almazlar (Hasan, ty: II, 242).

Ayrıca mutasarrıf zarflar bazı kaynaklarda munsarif mutasarrıf ve gayr-ı munsarif mutasarrıf zarflar olarak da ikiye ayrılmışlardır:

4.1.1.2.1.1. Munsarif Mutasarrıf Zaman Zarfları

Zarf dışında kullanıldığında tenvin ile birlikte her üç harekeyi de alabilen zarflardır. شهر يوم gibi.

4.1.1.2.1.2. Gayr-I Munsarif Mutasarrıf Zaman Zarfları

Zarf olarak kullanıldığında kesra ve tenvin alamayan zarflardır. غدوة , بكرة gibi.

4.1.1.2.2. Gayr-ı Mutasarrıf Zaman Zarfları

Bunlar zarf veya şibh-i zarf dışında başka bir öge olarak kullanılmayan kelimelerdir (el-Ğalayinî, 1968: III, 50). Gayr-ı mutasarrıf zarflar sadece zaman ve mekân zarfi

olurlar (Hasan, ty: II, 229). Yine mutasarrıf zaman zarfları gibi bunlar da ayrıca munsarif gayr-ı mutasarrıf ve gayr-ı munsarif gayr-ı mutasarrıf olarak ikiye ayrılırlar:

4.1.1.2.2.1. Munsarif Gayr-I Mutasarrıf Zaman Zarfları

سحیر	عشاء	نهار	بكر
------	------	------	-----

gibizaman zarflar meşhur kavle göre; muayyen bir vakite hamledilmedikleri takdirde bu kısma girerler. Bu kısım zarflar semaidir (Şerhu'l-Umde, s.415, Özdemir, 2004 den naklen).

4.1.1.2.2.2. Gayr-I Munsarif Gayr-I Mutasarrıf Zaman Zarfları

سحر	عشية
-----	------

gibi kelimeler belirli vakitlerin özel isimleri olarak kullanıldıklarında bu kısma örnek olurlar. Belirli bir vaktin adı olmadıkları takdirde ise bu kısımdan çıkıp munsarif gayr-ı mutasarrıf zaman zarfı olurlar.

4.1.1.3. İrab Edilip Edilememe Bakımından Zaman Zarfları

Mureb, iraba tâbi kelime (son harfinde değişiklik kabul eden) demektir. Mebni ise cümledeki konumu ne olursa olsun, son harfinin harekesi değişmeyen kelime demektir. Zaman zarfları, İrab edilip edilememeleri açısından farklılıklar gösterir ve bu bakımdan iki gruba ayrılırlar:

Tablo 4.4. İrab Edilip Edilememe Bakımından Zaman Zarfları

İRAB BAKIMINDAN	SARF BAKIMINDAN	ZAMAN ZARFI ÖRNEKLERİ
İrab edilebilen	Munsarif	ليل
	Gayr-ı munsarif	عشية
İrab edilemeyen	---	الان

4.1.1.3.1. İrab Edilebilen (Mureb) Zaman Zarfları

Mureb zaman zarfları, İrap edilebilen yani zarfiyet üzere mansûb olarak kullanılabilen zaman zarflarıdır.

صباحا	ساعة	مساء
-------	------	------

gibi.

Mureb zaman zarfları da, munsarif mureb zaman zarfları ve gayr-ı munsarif mureb zaman zarfları olarak ikiye ayrılabilir;

4.1.1.3.1.1. Munsarif Mureb Zaman Zarfları

ليل	يوم
-----	-----

gibi kelimeler munsarif mureb zaman zarflarıdır. Bunlar cümlede zarf dışında bir öge olarak kullanıldıklarında tenvin ve kesra alabilen kelimelerdir.

4.1.1.3.1.2. Gayr-I Munsarif Mureb Zaman Zarfları

عشية	سحر
------	-----

gibi zarflar alem olduklarında gayr-ı munsarif mureb zaman zarfları olurlar (Hasan,ty: II,247). Bu kısım zarflar da cümlede zarf dışında bir öge olarak kullanıldıklarında tenvin ve cer alamayan kelimelerdir. Örn:

أسبوع: Zarf-ı zaman olarak İrap edilir.

زرت الاسبوع الماضي “Geçen hafta misafir oldum.

Cümlesinde أسبوع Zarf-ı zamandır. Fetha ile nasb olmuştur. سافرَ’ya taalluk eder.

مَضَى الأسبوع “Hafta geçti.” Misalinde merfû olmuştur. Fâil olarak gelmiştir.

مَرَضَ في الأسبوع “Hafta içinde hasta oldu.” Misalinde mecrur olmuştur.

4.1.1.3.2.İrab Edilemeyen(Mebni) Zaman Zarfları

Mebnî zaman zarfları, İrap edilemeyen yani kendine has sabit bir hareke veya sükun üzerine mebnî olan zarflardır.

Mebnî zaman zarflarından bazıları şunlardır;

الان	متى	ايان	قط	منذ	اذا	اذ	امسى	مذ
------	-----	------	----	-----	-----	----	------	----

(Çöllü, 2011: 206).

حتى إذا أخذنا مترفيهم بالعذاب إذا هم يجأرون

Nihayet refah ve bolluk içinde olanlarını azapla kısıktıvrak yakaladığımız zaman, bakmışsın ki feryat edip duruyorlar. (Mü’minun, 1)

4.1.1.4. Müteallakının Hazfi Bakımından Zaman Zarfları

Bütün eylem ve oluşumlar mutlaka bir zaman ve mekân içinde gerçekleştiği için, her zaman ve mekân zarfı da bu eylem ve oluşumdan ayrı düşünülemez. Zaman ve mekân zarfı içinde gerçekleşen bu fiillere mazruf, müteallak veya âmîl denilir.

Zarf-1, car-mecrurda olduğu gibi bir müteallaka bağlanmadan ve onunla birlikte düşünülmeden tek başına bir anlam ifade etmezler.(Hasan, ty: I,432;II, 237)

Her zarfın bir müteallakı vardır. Bazı durumlarda müteallak zikredilir ve zahiridir, bazı durumlarda ise müteallak zikredilmez. Yani bir zarfın müteallakı açıktan ya da gizli gelebilir. Bu açıdan da zaman zarfları ikiye ayrılır:

Tablo 4.5Müteallakının Hazfî Bakımından Zaman Zarfları (Özdoğan: 2007, 113)

MÜTEALLAKI BAKIMINDAN	ZAMAN ZARFI ÖRNEKLERİ
Zarf-1 müstekarr	الراحة بعد التعب
Zarf-1 lağv	صيفافوتهاالنملة تجتمع

4.1.1.4.1. Müstekarr Zaman Zarfları

Zarf-1 müstekarr; müteallakı vacip olarak hazfedilmiş olan zaman zarflarına verilen isimdir. Bir diğer deyişle, zarf-1 müstekarr müteallakı كائن حاصل موجود veya مستقر gibi genel bir manayı ifade eden ve bilindiği için de hazfedilen zarftır (Birgivi, 1998: 105, Hasan, ty: I,432).Zarf-1 müstekarr cümlede çeşitli öğeleri üstlenebilir,

-Zarf-1 müstekarr isim cümlesinin haberi olarak gelebilir.

-Bir ismin sıfatı olarak da gelebilir çünkü nekra isimden sonra gelen şibh cümleler sıfat olur.

-Zarf-1 müstekarr, fail, mefûl gibi öğelerin durumlarını belirten hal(durum zarfı) olarak da gelir. Marifeden sonra gelen şibh cümle hal olur.

-İsmi mevsulun anlam kazanması için kendinden sonra bir cümle gelmesi gerekir bu isim veya fiil cümlesi olabileceği gibi şibh cümle de olabilir. Yani zarf-1 müstekarr sıla cümlesinde de kullanılır.

4.1.1.4.2. Lağv Zaman Zarfları

Müteallakı hazfedilmeyip zahiri olan yani açıktan gelen zaman zarflarına zarf-1 lağv denilir. Zarfın müteallakı cümlede açık olarak var ise zarf-1 lağvdır(Hasan, ty: I, 432; II, 347). Zarf-1 lağvlar cümle içerisinde şu görevleri üstlenebilir;

- Harfî cer alan mefûller zarf-1 lağv olarak mefûlün bih gayr-ı sarih olurlar(Özdoğan, 2007: 109).

- Zaman ifade eden zarflar Mefûlün fih olurlar.
- Sebep bildiren mefûller de harfî cerle kurulabilir ve mefûlün leh olurlar.
- Cümlede fiilden sonra mefûl yoksa harfî cer mecruru şeklinde gelen lağv zaman zarfı nâibü'l-fail olur.

4.1.2. Mekân Zarfı Çeşitleri

Tablo 4.6. Mekân Zarfı Çeşitleri

TASNİF ŞEKLİ	SINIFLARI	ALT SINIFLARI
Belirlilik-belirsizlik Bakımından	Belirsiz	Altı Yön İsimleri
		Altı Yön İsimlerine Benzyenler
		Mesafe ve Miktar Ölçüleri
	Belirli	-----
Zarfiyet Bakımından	Çekilebilen	Zarfiyet Dışında Kullanımı Yaygın Olan
		Zarfiyet Dışında Bazen Kullanılan
		Zarfiyet Dışında Kullanımı Nadir Olanlar
	Çekilemeyen	Sadece Zarfiyet Üzere Mansûb Olarak Kullanılanlar
Zarfiyetle Mansûb Olmakla Beraber Şibhi Zarf Olarak da Kullanılanlar		
İrap Edilip Edilememe Bakımından	İrab edilebilen	Munsarif
		Gayr-ı munsarif
	İrab edilemeyen	-----
Müteallakı Bakımından	Zarf-ı Lağv	-----
	Zarf-ı Müstekarr	-----

4.1.2.1. Belirlilik- Belirsizlik Bakımından Mekân Zarfları

Tablo4.7. Belirlilik- Belirsizlik Bakımından Mekân Zarfları

BELİRLİLİK- BELİRSİZLİK BAKIMINDAN	BELİRSİZLİK TÜRÜ BAKIMINDAN	ÖRNEĞİ
Belirli mekân zarfları	-----	ملعب
Belirsiz mekân zarfları	Altı Yön İsimleri	مام فوق تحت شمال يسار خلف
	Altı Yön İsimlerine Benze- yenler	وسطلدى جانب وجهتقدم وراءازاء
	Mesafe ve Miktar Ölçüleri	كيلومتر فرسخلوة ميل

4.1.2.1.1. Belirsiz (Mübhem) Mekân Zarfları

Belirsiz mekân zarfları; muayyen bir mekâna özel olmayan zarflardır(Matraci, 2000: 355). Abbas Hasan'a göre de mübhem mekân zarfları sınırları ve şekli belli olmayan bir mekâna delalet eden kelimelerdir.

4.1.2.1.1.1. Altı Yön İsimleri

امام	فوق	تحت	شمال	يسار	خلف
------	-----	-----	------	------	-----

Bunlarda sınırları belli bir mekân ismi mevcut değildir.

امام وقف الامام امام önde durdu.

Cümlesinde امام mübhem mekan zarfıdır.

4.1.2.1.1.2. BELİRSİZLİK BAKIMINDAN ALTI YÖN İSİMLERİNE BENZEYENLER

وسط	لدى	جانب	ازاء	قدام	وراء	جهة
-----	-----	------	------	------	------	-----

gibi ismi mekânlar altı yön ismine benzeyen belirsiz mekân zarflarıdır.

جلست قداما Ön tarafta yürüdüm.

Cümlesinde قدام belirsiz mekan zarfıdır.

4.1.2.1.1.3. MESAFE VE MİKTAR ÖLÇÜLERİ

Bu grup da mesafe ve miktar bildiren mekân ölçüm birimleridir. Bunların miktarları belirli olsalar dahi mekânları belirsiz yani müphemdir. Bunlara örnek olarak كىلو متر فرسخلوة ميل gibi ismi mekânlar verilebilir.

مشيت ميلا Bir mil yürüdüm.

Cümlesinde miktar belli olmakla beraber yer belirli olmadığı için belirsiz mekan zarfı olur.

4.1.2.1.2. Belirli (Mahdut) Mekân Zarfları

Sınırları ve şekli belli olan bir mekân işaret eden kelimelerdir (Hasan, ty: II, 240). Bu grup zarflara mahdut adının yanı sıra muhtas ismi de verilmektedir (el-Ğalayinî, 1968: III, 50).

ملعب	مسجد	سوق
------	------	-----

gibi kelimeler bu gruba örnektirler.

نزلت الخان Hana indim.

4.1.2.2. Zarfiyet Bakımından Mekân Zarfları

Mekân zarfları çekim yapılabilen ve yapılamayan yani mutasarrıf ve Gayr-ı mutasarrıf olmak üzere iki gruba ayrılırlar:

Tablo 4.8. Zarfiyet Bakımından Mekân Zarfları

ZARFİYET BAKIMINDAN	ZARFİYET DIŞINDA KULLANIMI BAKIMINDAN	MEKÂN ZARFI ÖRNEKLERİ
Mutasarrıf	Yaygın olanlar	شمال
	Orta düzey	خلف

	Nadir	حيث
Gayr-ı mutasarrıf	Sadece Zarfiyet Üze- re Mansûb Olarak Kullanılan	ايان
	Zarfiyetle Mansûb Olmakla Beraber Şibhi Zarf Olarakda Kullanılan	تحت

4.1.2.2.1. Mutasarrıf Mekân Zarfları

Cümle içerisinde zarf yani mefûlün fih dışında mübteda, haber, fail, mefûlün bih gibi farklı öğeler olarak da kullanılabilen mekân zarflarına mutasarrıf mekân zarfları ismi verilir. Bu kısım zarflar da kendi içinde üç gruba ayrılabilirler

4.1.2.2.1.1. Zarfiyet Dışında Kullanımı Yaygın Olan Mekân Zarfları

مكان	شمالذات	ذات اليمين
------	---------	------------

gibi ismi mekânlar bu sınıfa örnektirler.

و ترى الشمس اذا طلعت تزاور عن كهفهم ذات اليمين و اذا غربت تقرضهم ذات الشمال
(*Rasülüm orada olsaydın*) güneşi görürdün: Doğduğu zaman mağaralarının sağına
meyleder, batarken de sol taraftan onlara isabet etmeden geçerdi(Kehf, 17)

4.1.2.2.1.2. Zarfiyet Dışında Bazen Kullanılan Mekân Zarfları

Yön isimlerinden olan		
خلف	قبل	بعد

gibi kelimeler bu gruba örnek olarak gösterilebilirler.

عین önünde güzel bir bahçe var. امام البيت حديقة جميلة

Cümlesinde امام isim cümlesinin mübtedası olarak gelmiştir.

4.1.2.2.1.3. Zarfiyet Dışında Kullanımı Nadir Olan Mekân Zarfları

حيثkelimeleri bu gruptandır. Mutasarrıf mekân zarfları zarfiyet dışında kullanıldıklarında zarf olarak adlandırılmazlar. Zarf olarak kullanılmadığında şart ismi yani şart edatı olarak kullanılır bu durumda zarf olarak adlandırılmaz.

حيث الحياة طيبة ساذهب Hayatın güzel olduğu bir yere gideceğim.

Cümlesinde حيثmekan zarfi olarak kullanılmıştır.

حيث تطلبني تلقني Nerede istersen beni orada bulacaksın.

Cümlesinde حيث şart edatı olarak kullanılmıştır.

4.1.2.2.2. Gayr-ıMutasarrıf Mekân Zarfları

Zarf yahut şibh-i zarf dışında başka bir öge olarak kullanılamayan mekân zarflarıdır. Bu grup da kendi içerisinde iki kısma ayrılır.

4.1.2.2.2.1. Sadece Zarfiyet Üzere Mansûb Olarak Kullanılan Gayri Mutasarrıf Mekân Zarfları

ايان	انى	حول	حوال	بيننا	حوالي
------	-----	-----	------	-------	-------

gibi mekân zarfları ve bunun yanı sıra mekân anlamındaki بدلkelimesi ve bedel anlamındaki مكانkelimesi gayri mutasarrıf mekân zarflarıdır. مكانyer manasında, بدلise alternatif, bedel manasında kullanılırsa mutasarrıf mekân zarfı olurlar (Sabbân, ty:II, 132-133).

مشيت حول الدار Evin etrafında yürüdüm.

4.1.2.2.2.2. Zarfiyetle Mansûb Olmakla Beraber Şibh-İ Zarf Olarak Kullanılan Gayr-I Mutasarrıf Mekân Zarfları

ايان	هنا	لدى	تحت	عند	فوق	بعد	قبل
------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

kelimeleri zarfiyetle mansûb olmakla beraber şibh-i zarf olarak da kullanılan gayr-ımutasarrıf mekân zarflarındandır.

لاكلو من فوقهم و من تحت ارجلهم Hem üstündeki hem altındakilerden yerlerdi(Maide,66)

Gayr-ımutasarrıf mekân zarflarının başına gelen من harf-i ceri çoğu zaman فيmanası yani zarfiyet ifade eder(Sabbân, ty: II, 132).

4.1.2.3. İrab Edilip-Edilememe Bakımından Mekân Zarfları

Mekân zarfları irab edilip edilememeleri açısından ele alındıklarında da ayrı bir tasnif konusu oluştururlar ve iki ana gruba ayrılırlar.

Tablo 4.9. İrab Edilip-Edilememe Bakımından Mekân Zarfları

İRAB BAKIMINDAN	SARF BAKIMINDAN	MEKAN ZARFI ÖRNEKLERİ
İrab edilebilen	Munsarif	يمين
	Gayr-ı munsarif	عتبة
İrab edilemeyen	---	لُدُنْ

4.1.2.3.1. İrab Edilebilen (Mureb) Mekân Zarfları

Mureb mekân zarfları zarfiyet üzere mansûb olarak kullanılabilen mekân zarflarıdır.

بدل	مكان	يمين	شمال
-----	------	------	------

gibi zarflar bu gruptandır.

Bunların pek çoğu munsarifler fakat عتمة gibi gayr-ı munsarif mekân zarfları da vardır.

بدل : Mekânzarfi olup mureb bir kelimedir. “خُذْ هَذَا بَدَلْ هَذَا” Bu mekândan tut bu mekândan” بَدَلْ Mekânzarfi olup açık fetha ile nasb olmuştur. fiiline müteallaktır.

أَمَامَ : Mekân zarfi olup mansûbtur. İzafeyi gerektirir. (Matracî, 2000: 377).

“جَلَسْتُ أَمَامَ الْأَسْتَاذِ مُؤَدِّبًا” Üstadın önünde edepli bir şekilde oturdum.”

Cümlesinde أَمَامَ kelimesi mekân zarfi olup kendinden sonraki isme izafe edilmiştir. أَمَامَ kelimesine harfi cer bitişebilir. مِنْ أَمَامِي (önünden) misalindeki gibi مِنْ أَمَامَ kelimesi ile cer olmuştur .

4.1.2.3.2. İrab edilemeyen (Mebnî) Mekân Zarfları

Mebnî mekân zarfları, irab edilemeyen sabit bir hareke veya sükun üzerine mebnî olan zarflardır.

Mekân zarfları bu gruptandır. بعد ve قبلde mebni olduklarında bu gruba dahil olan mekân zarflarındandır.

جلست لذك Yanına oturdum.

Cümlesinde لذن mebni mekan zarfıdır.

4.1.2.4. Müteallakının Hazfi Bakımından Mekân Zarfları

Zarfların bir müteallaka bağlanmadan tek başına bir anlam ifade etmediğini zikretmiştik.

Müteallak, ya olmak gibi genel bir manaya delalet eder veya oturmak, oynamak gibi özel bir manaya delalet eder. Genel manaya delalet ettiğinde ona “kevn-i amm” yani genel oluşum adı verilir. Müteallak özel bir manaya delalet ettiğinde ise ona “kevn-i has” yani özel oluşum adı verilir (Hasan, ty: II, 432).

Tablo 4.10. Müteallakının Hazfi Bakımından Mekân Zarfları (Özdoğan, 2007:106-111)

MÜTEALLAKIBAKIMINDA N	ÖRNEK
Zarf-ı müstekarr	اقدام الامهاتالجنة تحت Cennet annelerin ayak- larının altındadır.
Zarf-ı lağv	الورقاء مغدرة فوق الشجرة Güvercin ağacın üze- rinde ötüyor.

4.1.2.4.1. Müstekarr Mekân Zarfları

‘Kevn-i amm’ diye de adlandırılan zarf grubudur. Müteallakı kesin olarak hazfedilmiş harf-i cer ve mecrurundan mürekkep zarflara müstekarr mekân zarfları denir.

Müsteckarr mekân zarfları cümle içerisinde; haber, sıfat, hal ve sıla cümlesi olabilirler.

الاولاد في الحديقة Çocuklar bahçedeler.

Cümlesinde كائن müteallakı hazfedildiği için zarf-ı müstekarrdır.

4.1.2.4.2. Lağv Mekân Zarfları

Kevn-i has denilen özel oluşum kısmı budur. Müteallakı hafzedilmeyip zahiri olarak gelir. Bu grup zarflarda müteallak zikredilmezse mana anlaşılmaz. Zaten lağv adı verilmesinin nedenlerinden biri de müteallakının hafzedilmemesidir.

Harf-i cer ve mecruru ile zarfın müteallakı cümlede açık olarak var ise bu kısma girer (Hasan, ty: II, 347).

Zarf-ı lağv cümle içerisinde mefûlün bih gayr-ı sarîh, mefûlün fih, mefûlün leh ve nâibu'l-fâil görevlerini üstlenir(Özdoğan, 2007: 109-110)

Zarf-ı lağvın müteallakları fiiller ve fiilimsilerdir. Bunlar, fiiller, ism-i fail, mübalağalı ism-i fail, ism-i mefûl, masdar, sıfat-ı müşebbehe, ism-i tafdil ve müştaktan tevîl edilmiş camid isimlerdir (Hasan, ty: II, 361).

جلست تحت الشجرة Ağacın altında oturdum.

Cümlesinde تحت nin mütellakı جلست fiili hafzedilemediği için zarf-ı lağvıdır.

4.1.3. Hem Zaman Hem Mekân İçin Kullanılan Zarflar

1) بَيْنَ: Zarf-ı zaman ve mekân olup açık fetha ile mansûbtur.

* بَيْنَ ismi mekâna izafe edilirse mekânzarfı olur.

البيت بين المدرسة و الطريق “Ev; okul ve yolun arasındadır.”

Cümlesinde بَيْنَ zarf-ı zamandır. Fetha ile Mansûbtur. Müteallakı gizli olarak gelen haberine taalluk eder. الطريق والمدرسة ve بَيْنَ ismi mekândır.

* بَيْنَ ismi zamana izafe olursa zaman zarfı olur.

* بَيْنَ Zarfı birden çok adet(sayı) ifade eden kelimelere izafe edilir ve وسط (orta) manasına gelir.

جلست بين الطلاب “Öğrencilerin arasına oturdum.”

الطلاب cemi bir isim olup muzafun ileyhtir

* Eğ tekil mana ifade eden kelimelere izafe edilirse o kelimenin üzerine "و" ile atıfyapılır.

بيتي بين المسجد والجامعة “Benim evim üniversiteyle mescit arasındadır.”

* بَيْنَ zamir ile beraber gelirse tekrar edilmesi gerekir.

الحائط بيني وبينك “Duvar benimlesenin arandadır.”

بَيْنَ mekân zarfıdır. Gizli bir fetha ile mansûbtur. Çünkü nispet "ى" sına izafe edilmesi onun esre olmasını gerektirir. Raf mahallinde mahzûf bir habere كَانْ a taalluk eder.

2) ذَاتَ: Zaman ve mekân zarfıdır.

Zaman zarfı için kullanılışı:

زُرْتُكَ ذَاتَ صَبَاحٍ “Sabah vakti seni ziyaret ettim.”

Cümlesinde ذَاتَ Zarf-ı zaman olup fetha ile Mansûbtur. زُرْتُ'ye taalluk eder.

Mekânzarfı için kullanılışı:

نَقَلْنَاهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ “Onları sağa ve sola çevirdik.” (Kehf, 18.)

Cümlesinde ذَاتَ ; mekân zarfıdır. Fetha ile zahir olarak mansûbtur. Başta gelen fiile taalluk eder.

3) لَدَى: Zaman zarfı ve mekânzarfı olup mahallen mansûbtur. Mebnidir. Camid (türememiş) bir isimdir.

Zaman zarfına örnek: جِئْتُ لَدَى طُلُوعِ الشَّمْسِ “Güneş doğarken geldim.” لَدَى Zaman zarfıdır. Sükûn üzere mebnidir. Mahallen mansûbtur. جِئْتُ'ye taalluk eder.

Mekân zarfına örnek: جَلَسْتُ لَدَيْكَ “Senin yanına oturdum.” لَدَيْكَ mekân zarfı olup, sükûn üzere mebnidir. Mahallen nasb olup جَلَسْتُ'ye taalluk eder. "ك" zamiri muttasıldır. Fetha üzere mebnidir. Mahallen cerdir. Çünkü Muzâfun ileyhtir.

4) لَدُنْ: Zaman ve mekân zarfıdır. Sükûn üzere mebnidir. Cümleye izafe olur.

Zamanzarfı:

حَالِدٌ مُهْتَبٌ لَدُنْ جَاءَ إِلَى الْحَيَاةِ “Halid, hayatta olduğundan bu yana terbiyelidir.”

لَدُنْ Zaman zarfıdır. Mahallen Mansûbtur. Sükûn üzere mebnidir. مُهْتَبٌ ismi Mefûlüne taalluk eder. "جَاءَ إِلَى الْحَيَاةِ" - لَدُنْ "ün Muzâfun ileyhtir. Mahallen mecrurdur.

Mekân zarfı:

الرَّبُّوعُ فَاتِنَةٌ لَدُنْ سِرْتِ فِيهَا “Eve sen gittiğinden beri ev bozuldu.”

لَدُنْ Mekân zarfıdır. Sükûn üzere mebnidir. Mahallen Mansûbtur. فَاتِنَةٌ'e taalluk eder. سِرْتِ Muzâfun ileyh olup mahallen mecrurdur.

*لَدُنْ'e harfi cer gelebilir. Bu durumda لَدُنْ mahallen mecrur olur.

جَاءَ مِنْ لَدُنْ عَالِمٍ “Alimin tarafından geldi.”

5) عِنْدَ: Zarfıdır. Fetha ile Mansûbtur. Zaman ve mekân için gelir. İzafet edildiği şeyin durumuna göre mekân ya da zaman olur. Müfrede izafe edilir. Cümleye izafe edilmez. Muzâfun ileyhi silinmez.

Zaman zarfına örnek;

أَرَاكَ عِنْدَ الظُّهْرِ “Seni öğle vaktinde görüyorum.”

عِنْدَ Zaman zarfı olup fetha ile Mansûbtur. أَرَا fiiline taalluk eder.

Mekân zarfına örnek; أَرَاكَ عِنْدَ السَّاحَةِ “Her seyahat yerinde seni görüyorum.” عِنْدَ mekânzarfı olup fetha ile mansûbtur. أَرَا fiiline taalluk eder.

*عِنْدَ'ye harfi cer gelebilir.

جِئْتُ مِنْ عِنْدِ مُعَلِّمِي “Öğretmenin yanından geldim.”

Cümlesinde عِنْدِ zarftır مِنْ harfi ceriyle mecrur olmuştur. Cer alameti kesradır.

6) بَعْدُ: Zarftır. Zaman ve mekân için gelir. Mebni ve mureb olarak kullanılır.

*Mureb olana örnek(zaman için gelene):

يَأْتِي إِلَى الْبَيْتِ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ “Eve güneş battıktan sonra geliyor.”

بَعْدُ Zaman zarfıdır. Fetha ile mansûbtur. يَأْتِي'ye taalluk eder. غُرُوبِ الشَّمْسِ Muzâfun ileyhtir.

*Mureb olup mekân için gelirse örnek:

بَيْتِي بَعْدَ بَيْتِكَ “Benim evim senin evinden arkadadır.”

بَعْدُ Mekân zarfıdır. Fetha ile mansûbtur. Müteallık silinmiş bir habere taalluk eder. Mahallen mansûb olur.

*Harf-i cer بَعْدُ'den önce gelebilir:

تَوَجَّهْتُ إِلَى الْجَامِعَةِ مِنْ بَعْدِ الظُّهْرِ “Üniversiteye öğleden sonra döndüm.”

. Zarf-ı بَعْدُ harf-i ceriyle cer olmuştur.

*Mebni olana örnek:

Nasb mahallinde damme üzere mebni olarak gelir. Bu durum muzâfun ileyhi silinip de önünde harfi cer gelmezse olur.

سَأَقْبَلُكَ بَعْدُ “Daha sonra seni kabul edeceğim.”

بَعْدُ Zaman zarfı olup damme üzere mebnidir. Mahallen mansûbtur. أَقْبَلُ fiiline taalluk eder.

7) قَبْلُ'nün hükümleri قَبْلُ içinde geçerlidir. Zaman ve mekân içinde gelir. Mebni ve mureb olarak gelir.

سَأُزُورُكَ قَبْلَ الْمَسَاءِ “Akşamdan önce seni ziyaret edeceğim.”

قَبْلُ mureb olmuştur. Zaman zarfıdır. Fetha ile mansûbtur. أُزُورُ fiiline taalluk eder. قَبْلُ'nin muzâfun ileyhi silinirse mebni olur. Ve tenvinlenir.

كُنْتُ قَبْلًا أَعِيشُ وَحِيدًا “Ben önceden tek yaşıyordum.”

Bu cümle قَبْلُ şeklindeyken قَبْلُ silinmiştir. قَبْلُ tenvin alıp mebni olmuştur.

* بَعْدُ zarflarının başına منden başka harf-i cer gelmez. Başlarında من varsa mecrur yoksa Mansûb olurlar. İzafet halinde olmazlarsa diğer zarflar gibi damme üzere

mebnidirler (Socin, 1895: 88; Karaman,1975: 192; Wright, 1996: 288; Brockellman,1909: 88).

*Muzâfun İleyh من harfi ceriyle gelirse yine mebni olur. Muzâfun ileyh silinir.

“Önceden sonradan” من قبل من بعد

anlamındadır.

8) قُرْبَ: Mureb bir zarftır. Zaman ve mekân için gelir.

Zamana örnek:

“İkindiye yakın onu kabul ettim.” قَابِلُهُ قُرْبَ الْعَصْرِ

cümlesinde قُرْبَ zaman zarfıdır.

Fetha ile mansûbtur. فَايِلْ fiiline taalluk eder (Matraci, 2000:372).

4.2. Zarf Adıyla Anılmadan İçerik Olarak Kullanılan Zarflar

4.2.1. Arapçada Zarf Manası Taşıyan Harf-i Cerler

Harf-i cerler Arapçada kullanılan ön takılardır, ismin önüne gelir onları mecrur yaparlar. Mefûlleri fiillere bağlayan bu harflere izafet harfleri de denir. Cer harfleri Türkçedeki isim çekim eklerine karşılık gelirler(Çörtü, 2006: 236).

4.2.1.1. في

في harf-i ceri, ...içinde, ...de, ...da, ...üstünde, ...yakınında, ...zarfında, ...süresince, ...arasında, ...hakkında, ...konusunda, ...ile ilgili olarak anlamlarında kullanılır. Zaman ve mekân isimlerinin başına geldiğinde zarf grubuna girer bunun yanı sıra مععلی ve الی anlamlarında da kullanılır.

و انكروا الله في ايام معدودات Sayılı günlerde(eyyam-ı teşrikte) Allah'ı anın(Bakara,203)

4.2.1.2. ب

ب harf-i ceri, ...de, ...da (yer ve zaman için), ...ile(ilişki, birliktelik, bağıntı için), ...vasıtasıyla, sayesinde, ...tarafından (edilgen durumda), ...e, ...a (fiyat için) anlamlarında kullanılır. في manasında kullanıldığında zarfiyet bildirir.

ولقد نصرکم الله بیدر Andolsun ki Allah Bedir' de size yardım etmişti(Al-i İmran,123)

4.2.1.3. من

...dan, ...den, ...dan beri, ...den daha... (üstünlük sigasında) manalarına gelir. في anlamında bazen zaman bazen mekân zarfı olarak kullanılır ayrıca ibtida için kullanıldığında da zarfiyet ifade eder.

يا ايها الذين امنوا اذا نودي للصلاة من يوم الجمعة...

Ey İman edenler! Cuma günü, namaza çağrıldığınız zaman...(Cuma,9)

4.2.1.4. ل

...için, ...e, ...a, ...in lehine, ...den dolayı, ...nedeniyle, ...diye, ...uğruna, ...yüzünden, ...olduğundan, ...tarafından anlamlarında çoğu zaman harf-i cer, bazen de bağlaç olarak kullanılır. الىعلىبعدعندفي anlamlarında kullanıldığında zarfiyet bildirir.

كل يجري لاجل مسمى 2) *Her biri muayyen bir vakte kadar akıp gitmektedir*(Ra'd

4.2.1.5. الى

Bu harf-i cer ...e, ...a, ...ye, ...ya, ...e doğru, ...e kadar gibi anlamlara gelir. Zaman müteallik gayenin sonucunu belirtmek için, mekâna müteallik gayenin sonucunu belirtmek için ve فيve عندharf-i cerleri anlamında kullanıldığında zarfiyet bildirir.

ثم اتموا الصيام الى الليل “ *Sonra akşama kadar orucu tamamlayın*” (Bakara,187)

4.2.1.6. على

...de, ...da, ...in üstünde, ...halinde, ...in üstüne, ...e ilaveten, ...aleyhine anlamlarına gelen bu harf-i cer de فيmanasında kullanıldığında zarf olur.

و دخل المدينة على حين غفلة من اهلها (Mu-
sa) ahalisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi(Kasas, 15)

4.2.1.7. عن

...dan, ...den uzakta, ...hakkında, ...e göre, ...uyarınca, ...e güvenerek, ...yerine, ...için, ...dan bedel olarak gibi manalara gelir. فيعلىعندما anlamlarında kullanıldığında zarfiyet ifade eder(Topçu, 1997: 99-108).

المناضلا يتاخر عن حمل المسؤولية *Mücadeleci insan sorumluluk yüklenmekten asla geri kalmaz.*

4.2.2. Şibh Cümle

Arapçada harf-i cer ve mecruru ile zarfa şibh cümle denilmektedir(İbn Hişam, ty:II, s.392). Müteallakı ibarede bulunmayan حصول - موجود gibi umumî manalı fiil ve şibhi fiil olan zarf ve harf-i cerli isimlerdir.

Bu durumda iki tür şibh cümle vardır:

4.2.2.1. Harf-i cer + mecrur ile yapılan şibh cümle

Şibh cümle denildiğinde ilk akla gelen müteallakının(bağlı olduğu fiil veya fiilimsinin) vacip olarak hazfedilmesidir (Özdoğan, 2007: 100). Esasında bazı dilcilere göre bu grup da zarf kapsamında değerlendirilir (Sibeveyh, 1988: I, 55)(bkz.Müteallakının Hazfi Bakımından Zaman Zarfları Ve Müteallakının Hazfi Bakımından Mekân Zarfları)

4.2.2.2.Zarf + mecrur ile yapılan şibh cümle

Zarflı şibh cümle adından da anlaşılacağı gibi Arapçada zarf sınıfına giren bir unsurdur ve bu türü Arapçada zarflar bölümünde ele aldık(bkz.Müteallakının Hazfi Bakımından Zaman Zarfları Ve Müteallakının Hazfi Bakımından mekân Zarfları).

4.2.3.Hâl

Hâl bulunulan an, afet, felâket..." gibi anlamlara gelmektedir. Bir terim olarak hâl için, -az ya da çok- birbirine yakın tanımlar yapılmıştır. Hâl için yapılan ilk tanımlardan biri İbnu's-Serrâc'a aittir. O, hâl'i, "fiilin oluş anında failin ya da Mefûlün durumunu (hey'et) ya da sıfatına delâlet eden mansûb lafız)" şeklinde tanımlamaktadır. İbn Cinnîhâl'i, "failin ya da mefûl bih'in durumununvasfıdır/beyanıdır" şeklinde tanımlarken, ez-Zeccâcî hâl hakkında, "marifeden sonra, nekre olarak gelen ve kelâmın, o olmadan da anlamlı bir bütün oluşturduğu (mansûb) isim" şeklinde söz eder. Mefûller dışında, fiili tamamlayıcı olarak gelen ve zikredilmesi zorunlu olmayan tek öge hâl'dir. Hâl, fiili tahsis eden unsurlardan biridir. Hâl, fiilin anlamını, durum ve nitelik bakımlarından belirler ve tamamlar. Bunlar, sadece eylemin nasıl yapıldığını ya da nasıl olduğunu değil, aynı zamanda fiilin gerçekleşmesi esnasında mevcut bulunan "bağlam"ı da belirler. Marife isimde sonra gelen, fiil, isim ya da şibh cümlelere hal denir (Yıldız, 2000: 115). Hal de mefûlun fih gibi mansûbattandır. Hâl'in durumunu açıkladığı kelimeye sâhibu'l-hâl denir. Hâl, nekra, sahibu'l-hal marife olarak gelir.

Bir cümlenin hal olarak gelebilmesi için manası gerçekleşmiş yahut gerçekleşmesi mümkün haberi cümlelerden olması şarttır. Emir, nehiy, soru, temenni, dua ve taaccub ifade eden inşâi cümlelerden hal olmaz. Hal cümlesinin başında لنسوف gibi gelecek zaman edatları bulunmaz (Çeçen, 2004: 7). Hal kelime olarak geldiğinde mansûb cümle olarak geldiğinde mahallen mansûbtur.

4.2.3.1. Hâlin Özellikleri

1- Cümle içerisinde ism-i fâil, mübalağa ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe, ism-i tafdil, hâl olabilir (Mubârek, 1992: 220; Uzun, 1997: 42).

2- Hâlde esas olan müfret olmaktır; bununla birlikte cümle (isim veya fiil cümlesi) veya şibih cümle (zarf veya câr-mecrûr) olabilir (Uzun, 1997: 43; Mubârek, 1992: 225; el-Ğalâyînî, 1968: III, 95-96; ed-Dakr, ty.: 169; Koçak, 1992: 162-163).

3- Mahallen veya takdirens mansuptur.

4- Hâl, genel olarak nekre; sahibu'l-hal ise marife olarak gelmektedir (İbn 'Akîl, 1964: I, 630, 633; el-Ğalâyînî, 1968: III, 78, 83; Koçak, 1992: 161; ed-Dakr, ty. 164, 165; İbn Hişâm, ty.(c): II, 300, 308; Mubârek, 1992: 222; İbn Mâlik, ty.: II, 325, 331).

5- Cümlede hâl bir ve birden çok olabildiği gibi sâhibu'l-hal de (zülhal) bir ve birden çok olabilir (İbn 'Akîl, 1964: I, 651; İbn Hişâm, ty.(c): II, 335; el-Ğalâyînî, 1968: III, 106-107; ed-Dakr, ty.: 168; Mubârek, 1992: 224-225; Uzun, 1997: 42).

5- Hâl ile sahibu'l-hâl sayı ve cins bakımından uygun olmalıdır (Koçak, 1992: 164).

Arapçada hal olarak adlandırılan fiilin anlamını durumunu ve niteliğini belirleyen sözdizimsel unsur Türkçedeki durum ve nitelime zarflarına karşılık gelmektedir. Bu öge Türkçede bütününü zarf olarak ele alınsa da Arapçada zarf bazen hal olarak gelebilir ancak her hal zarf değildir ve zamanı ve mekanı bildiren mansub isimler dışındaki hal öğeleri hiçbir şekilde zarf ya da mefulun fih olarak adlandırılmazlar.

4.2.4. Mefûlün Mutlak

Fiilin anlamını pekiştiren, vurgulayan, hangi şekilde ve kaç kez yapıldığını açıklayan mansûb mastardır (İbn 'Akil, 1964: I, 557; el-Ğalayinî, 1968: III, 29; Koçak, 1992: 150). Fiilin anlamını kuvvetlendirmek, şeklini açıklamak ya da kaç kere gerçekleştiğini belirtmek için kullanılan mefûldür. Fiilin manasını tekid eder, çeşidini, adedini bildirir ve fiille aynı kökten gelir.

Arapçada mefulün mutlak diye adlandırılan bu öge Türkçedeki durum zarfına karşılık gelir ve mefulün mutlak Arapçada zarfla bağdaştırılmaz.

4.2.4.1.Mefûlün Mutlakın Özellikleri

1- Her zaman mansuptur (el-Ğalayinî, 1968: III, 33).

2- Mefûlün mutlak, te'kid anlamı bildiren mastar ise fiilden sonra gelmek zorundadır; tarz ve sayı bildiren mastar ise soru veya şart edatı olmadığı müddetçe fiilden önceveya sonra da gelebilir (el-Ğalayinî, 1968: III, 34).

3- Bir karine varsa mefulün mutlakın amili (fiil) düşebilir. Bunun için mastarın tarz veya sayı bildiren mastar olması gereklidir (el-Ğalayinî, 1968: III, 34).

4- Mefûlün mutlakta esas olan mastarının fiilinden türemesidir. Bununla birlikte, eş anlamlı mastarlardan da Mefûlün mutlak oluşturulabilir (Koçak,1992: 151).

4.2.5. Mefûlün Maah

مع anlamındaki واو harfinden sonra gelen ve birliktelik, beraberlik ifade eden Mefûldür (İbn ‘Akil, 1964: I, 590). Öncesinde cümle bulunan مع anlamına gelen واو’dan sonra gelen ve fiilin bir şeyle birlikte yapıldığına delalet eden mefûldür (Uzun: 1997, 85). Mefulün maah Türkçedeki birliktelik bildiren durum zarfına karşılık gelir.

4.2.5.1. Mefûlün Maahın Özellikleri

- 1- Mefûlün maah ile fiil arasında irtibatı مع anlamına gelen واو harfi sağlar. Buitibarla, mefûlün maah tan önce gelen واو harfi (vav-ı ma’iyye) atıf vavından farklıdır.
- 2- Mefûlün maah cümlelerin temel unsuru değil yan unsuru olmalıdır. Yani cümleleonsuz da kurulabilmelidir (el-Ğalayinî, 1968: III, 68).
- 3- Mefûlün maah daima Mansûbtur.
- 4- Mefûlün maahın önünde cümle bulunmalıdır (el-Ğalayinî, 1968: III, 69).
- 5- Fiilden ve birliktelik ifade ettiği kelimedenden önce gelmemelidir (el-Ğalayinî, 1968: III, 74).

4.2.6. Mefûlün Lieclih

Fiilin yapılış sebebini bildiren kelimeye denir (el-Ğalayinî, 1968: III, 44) Mefûlün lieclih, fiilin oluş sebebini açıklayan ve cümle içinde " لم لماذا ve لم " gibi sorulara cevap olarak gelen isimdir (İbnu's-Serrâc, 1999: I, 206-207). Mefûlün leh olarak da adlandırılan bu grup kelimeler de mansûbattandır.

Arapçada mefulün lieclih diye adlandırılan bu öge Türkçede sebep bildiren durum zarfına karşılık gelmektedir.

4.2.6.1. Mefûlün Lieclihin Özellikleri

- 1- Mefûlün lieclih cümle içerisinde üç şekilde bulunur:
 - a- ل'sız olarak ve muzaf olmadan kullanıldığında mansûbtur (İbn Hisam, ty.(c): II, 228; İbn ‘Akil, 1964: I, 575; ed-Dakr, ty.: 360; el-Ğalayinî, 1968: III, 43).
 - b- ل ile marife olmuş ise çoğunlukla harf-i cer ile mecrur olur (İbn Hisam, ty.(c): II, 228; İbn ‘Akil, 1964: I, 575; ed-Dakr, ty.: 360; el-Ğalayinî, 1968: III, 44; Hasan, ty.: II, 226).
 - c- Muzaf olarak gelirse hem mansûb olarak hem de ta‘lil ifade eden harf-i cer ile mecrur olur (İbn ‘Akil, 1964: I, 578; İbn Hişam, ty.(c): II, 230; ed-Dakr, ty.: 361; el-Ğalayinî, 1968: III, 44; Hasan, ty.: II, 226; İbnu'l-Enbari, ty., 187).
- 2- Mefûlün lieclihin mansûb olması için şu şartları taşıması gerekmektedir (İbn Hişam, ty.(c): II, 225-226; el-Ğalayinî, 1968: III, 41-42; ed-Dakr, ty.: 359-360; Mübarek, 1992: 210; ‘Abdullatif, 2003: 148-149; Uzun, 1997: 86-87; Koçak, 1992: 158).
 - a- Nekre ve kalbi mastar olmalıdır.
 - b- Fiilin yapılış sebebini bildirmelidir.
 - c- Mastarın failiyle fiilin faili aynı olmalıdır.

d- Fiil ile mastar arasında uyum olmalıdır.

e- Fiil kendi mastarı dışında bir mastar olmalıdır.

Yukarıdaki şartlardan herhangi biri olmazsa mefûlün lieclih olan kelimenin ta‘lil(sebep) ifade eden harf-i cerlerden biriyle mecrur olarak gelmesi gerekir (İbn ‘Akil: 1964, I, 574; İbn Hişam, ty.(c): II, 226; el-Ğalayinî, 1968: III, 42).

3- Mefûlün lieclihte esas olan, fiilden sonra gelmesidir. Bununla birlikte, gerek mansûb gerekse de harf-i cer ile mecrur olarak âmilinden yani fiilinden önce gelebilir (el-Ğalayinî, 1968: III, 43).

5. ARAPÇADA VE TÜRKÇEDE ZARFLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Önce kaynak dilimiz olan Türkçede zarfları ve akabinde hedef dilimiz olan Arapçada zarfları inceledikten sonra bu bölümde iki dilin zarfları karşılaştırmalı olarak ele alınıp farklılıkları tespit edilecektir.

5.1. Ana sınıfları bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması

Tablo 5.1. Ana sınıfları bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarflar

TÜRKÇEDE	ARAPÇADA
Yer- yön zarfları	Mekân zarfları
Zaman zarfları	Zaman zarfları
Niteleme ve Durumzarfları	
Miktar zarfları	
Soru zarfları	

Yukarıda verilen tabloda görüldüğü gibi Türkçede zarflar; yer-yön, zaman, niteleme, durum, miktar ve soru zarflarını kapsarken Arapçada zarflar yani mefûlün fih yalnızca zaman ve mekân zarfları ile sınırlıdır. Türkçede zarfların Arapçadakinden çok daha geniş bir alanı kapsadığı gözlenmektedir. Zaman ve yer-yön zarfları Arapçada zaman ve mekân zarfları ile karşılanmakla beraber Türkçede soru zarfları olarak adlandırılan grubun kapsamındaki soru edatları Arapçada zaman ve mekân zarfları(متمى ايناي زمان) kapsamında yer alır.

Yaptığımız incelemelerden anlaşılmaktadır ki Türkçede ve Arapçada zarflar birbirlerini tam olarak karşılayan unsurlar değildir. Türkçede zarflar Arapçadan dan çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır ancak bu Arapçanın sözdizimsel açıdan dar, kifayetsiz bir dil olduğu manasına gelmez bilakis öğelerin daha teferruatlı tasnif edildiği bir dil olduğu şeklinde yorumlanabilir. Türkçede zarf kapsamına giren ifadelerin bir kısmı mefûlün fih olarak karşılanırsa da büyük bir bölümü bu gruba girmez ve Arapçada farklı unsurlar olarak karşılanır. Bunu şematik olarak aşağıdaki tabloda inceleyebilirsiniz.

Tablo 5.2. Cevap Verdikleri Soru Zamirleri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması

TÜRKÇEDE ZARF TÜRLERİ	CEVAPLADIĞI SORU ZAMİRİ	ARAPÇADA KARŞILIK GELDİĞİ SÖZDİZİMSEL UNSUR
Yer – yön	Nerede	Mekân zarfı
Niteleme ve Durum	Nasıl Nereye Nereden Kiminle vs.	Hal, Mefûlün mutlak Şibh cümle, Mefulün maah, Mefulün lieclih
Zaman	Ne zaman	Zaman zarfı
Miktar (ölçü)	Ne kadar	Zaman zarfı, mekân zarfı
Soru	Kendisi soru zamiridir.	Zaman zarfı, mekân zarfı

5.2. Cevap Verdikleri Soru Zamirleri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması

Türkçedeki zarf türlerinin cevap verdiği soru zamirleri ve Arapçadaki zarfların yani mefulün fihin cevap verdiği soru zamirleri karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 5.3. Cümledeki Yeri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması

TÜRKÇEDE	ARAPÇADA
Nerede	Nerede
Nereden	Ne zaman
Neden	
Nasıl	
Niçin	
Nereye	
Ne zaman	
Kiminle	
Ne kadar	

Türkçede zarflar fiile sorulan nerede, nereden, neden, nereye, nasıl, niçin ne zaman ve kiminle vb. fiili açıklayan tüm sorulara cevap verirken; Arapçada zarf kapsamına giren kelimeler temelde nerede ve ne zaman sorularına cevap verirler. Bununla birlikte Türkçede ne kadar sorusuna cevap veren miktar zarflarının bir kısmı Arapçada zaman ve mekân zarfları kapsamına girer.

5.3. Cümledeki Yeri Bakımından Arapçada Ve Türkçede Zarfların Karşılaştırılması

Tablo 5.4. Türkçede Zarf Olan Unsurların Arapçada Zarf Dışında Karşılık Geldiği Unsurlar

TÜRKÇEDE		ARAPÇADA	
Öğeler	Cümledeki yeri	Öğeler	Cümledeki yeri
Zarf	Ekli, eksiz kelime grupları ve tamlama olarak özne ile nesne arasında gelir.	Mefûlün fih Hal Mefûlün maah Mefûlün lieclih Şibh cümle Mefûlün mutlak	İrap bakımında kelimelerin sonu merfû, mansûb veya mecrur olabilir, cümle olarak da gelebilir.

Cümledeki yeri bakımından iki dildeki zarflar ele alındığında görülen şudur ki; Türkçede zarflar cümlede fiile sorulan sorular yoluyla tespit edilen ekli, eksiz kelime grupları ve tamlama olarak gelebilen ve özne ile nesne arasında yer alan kelimelerdir. Yani daha önce de zikrettiğimiz gibi Türkçede zarf olarak değerlendirilen kelimeler belirli ve sınırlı sayıda sabit kelimeler değildirler, buldukları cümle içerisinde anlam kazanarak bu gruba girerler.

Arapçada ise zarf grubuna giren kelimeler (zaman ve mekân isimleri) belirlidir. Bunlar İrap bakımından merfû, mansûb veya mecrûr olabilen bir diğer deyişle cümlede mübteda haber gibi öğeler olabilen zaman ve mekân isimleridir yani Arapçada zarflar dediğimizde bu gruba giren kelimelerin bir listesi oluşturulabilir ancak Türkçede böyle değildir.

5.4. İki Dilin Zarfları Arasındaki Benzerlikler

Arapçada ve Türkçedeki zarflar esas olarak birbirinden çok ayrı unsurlar değildir. Ortak nokta olarak her ikisi de fiili açıklar, fiilin gerçekleştiği yeri ve zamanı bildirir ve cümlede zorunlu unsurlar değildirler. Türkçede istendiğinde, zaman zarflarının sıfatı durumundaki birtakım kelimeler bizzat zaman zarfı yerine kullanılabilirler. Örneğin “ Onu çok (zaman) bekledim” cümlesinde, parantez içindeki gerçek zaman zarfı kullanılmadan

da anlatılmak istenen ifade edilebilmektedir. Bu durum her iki dil için de geçerlidir. Aynı durum Arapça için de geçerlidir. Çünkü Arapçada da zaman kavramı bildiren ve mefulün fih görevi gören حين وقت زمن مدة آن gibi birtakım sözcüklerin bizzat kendisi yerine bu sözcüklerin sıfatı konumundaki bazı sözcükler kullanılabilir. Esasen sıfat oldukları halde bir mefulün fih ögesi gibi mefulün fih naibi olarak işlev görürler.

5.5. İki Dilin Zarfları Arasındaki Farklılıklar

Benzer yönleri bulunmakla beraber karşılaştırdığımız iki dildeki zarfların ayrılan yönleri de mevcuttur. Arapçada zarflar sadece fiilin zamanını ve mekânını belirtmekle sınırlı iken Türkçede zarflar bunlara ek olarak Arapçada beş ayrı unsur olarak ele alınan unsurları da karşılayan geniş bir alanı kapsar yani Türkçede zarflar fiili yalnızca zaman ve mekân açısından değil de her yönüyle açıklar.

5.6. Arapçada Zarf Manası Taşıyan Harf-i Cerler ve Türkçedeki İsim Çekim Eklerinin Karşılaştırılması (İsmin Halleri)

Türkçede ismin altı hali vardır:

1. Yalın hali
2. ‘e’ hali
3. ‘i’ hali
4. ‘de’ hali
5. ‘den’ hali
6. ‘in’ hali

Arapçada ise ismin üç türlü hali vardır bunlar ref, nasb ve cer halleridir.

1. Ref hali

Arapçada ismin ref hali Türkçede ismin yalın halinin karşılığıdır. Türkçede ismin yalın hali demek ek almamış hali demektir. Aynı şekilde Arapçada ref halinde bulunan isimleri Türkçeye çevirdiğimizde çekim eki almadıklarını görürüz.

2. Nasb hali

Arapçada isimlerin nasb hali Türkçedeki “i” hali ve “e” halidir. Türkçede “i” halindeki isimler belirtili nesneyi, “e” halindeki isimler de yaklaşma, girme, fiilin bildirdiği eylemin kendinden sona ereceğini bildirmeyi gösterir. Bu ek ya bazı edatların kullanılması veya dolaylı tümleç, zarf tümleci yapmayı sağlar. Arapçada nasb halinde olan isimleri Türkçeye çevirdiğimiz zaman genellikle bu ekleri aldığını görürüz.

3. Cer hali

Bu gruba mecrurat da denir. İsimler iki şekilde mecrur olur, ya muzafun ileyh olarak ya da cer harfinden sonra gelerek. Arapçada isimlerin cer hali Türkçede “de”, “den”, “in”, “e” hallerinin karşılığıdır. Muzafun ileyh “in” haline karşılık mecrurattır. Türkçede ‘de’ halini almış isimler durma, kalma eylemi bildiriler ve cümlede dolaylı tümleç

veyüklem olurlar. ‘Den’ halinde olan isimlerde bir yerden çıkma, uzaklaşma bildirirler. Arapçada cer halinde olan isimleri Türkçeye çevirdiğimiz zaman genellikle aynı ekleri aldığını görürüz. (Didin, 2009: 70)

Arapçada zarf anlamı veren harf-i cerlerin Türkçede karşılık geldikleri ismin halleri aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 5.5. Arapçada Zarf Manası Taşıyan Harf-i Cerler ve Türkçedeki İsim Çekim Eklerinin Karşılaştırılması

ARAPÇADA ZARF BİLDİREN HARF-İ CERLER	TÜRKÇEDE İSMİN HALLERİ
(Genel olarak ismin ref haline karşılık gelir)	Yalın hali
بـ على - في	‘de’ hali
عن-من	‘den’ hali
الى	‘e’ hali
بـ (çoğu zaman Mefûlün bihe karşılık gelir.)	‘i’ hali
Muzafun ileyhe karşılık gelir	‘in’ hali

5.7. Güçlük Sıra Düzenlemesi

Yabancı dil öğrenmeye başlayan öğrenciye anadiline benzeyen olgular kolay, farklı olan olgular ise güç gelecektir. Buna göre, yabancı dil öğrenen öğrenciye en güç gelen yönler anadilinde karşılığı olmayan yönlerdir.

Dolayısıyla anadili ile amaç dil arasında farklılık arttıkça anadili girişimi de artacaktır. Yabancı dil öğreniminde karşılaşılan güçlükler anadili ile amaç dil arasında yapılacak karşıtsal çözümleme ile önceden belirlenebilir (İşler, 2002a: 126). Bu tür çalışmalarla elde edilen verilerin, hedef ve kaynak dil arasındaki ilişkinin tespiti sonucu gözlemlenen unsurların dil öğrenmedeki güçlük derecesi oluşturulan güçlük sıra düzenlemesi ile ifade edilebilir. Güçlük sıra düzenlemesi, hedef dilin öğretiminde karşılaşılabilecek güçlüklerin kategorize edilmesidir. Bunun için iki dilin grameri karşılaştırılır. Karşılaştırma sonucunda iki dil arasında tespit edilen farklılıklar ve benzerlikler ortaya konur. Farklılıklardan

kasıt, bir unsurun iki dilden sadece birinde bulunmasıdır. Benzerlikler ise, bir unsurun her iki dilde de bulunmasıdır (Aydın, 2007: 44). Güçlük sıra düzenlemesi unsurların zorunlu olup olmamasına göre yapılabileceği gibi unsurların zorunluluğu ile birlikte, yapısal ve anlamsal karşılıkları da dikkate alınabilir (Stockwell ve ark., 1973: 284 akt: Koç, 2006: 13). Biz aşağıdaki tabloda kaynak ve hedef dildeki unsurları zorunlu olup olmaması bakımından ele alıp güçlük sıra düzenlemesi yaptık.

Düzenlemede Ø işareti yokluk durumuna A-B-C ... gibi harflendirmeler varlık ve bölüm sayılarına işaret etmektedir.

Tablo 5.6. Güçlük Sıra Düzenlemesi

GRUP	GÜÇLÜK DERECESESİ	GÜÇLÜK TİPİ	KAYNAK DİL	HEDE F DİL
I. Kaynak dilde karşılığın bulunmaması	1	Ayrılma	A	A
			B	
			C	
	2	Yenilik	D	B
			E	
			F	
II. Hedef dilde karşılığın bulunmaması	3	Yokluk	Ø	A
			A	Ø
	4	Birleşme	A	A
				B
				C
	A	A	A	
		B	B	
III. Her iki dilde karşılığın bulunması	5	Benzerlik	A	A

Yukarıda verilen tabloya uygun olarak iki dildeki zarflar arasındaki farklılıklar şöyle özetlenebilir:

- I. Ayrılma: Arapçada zarflar yani Mefülün fih; zaman ve mekân zarfları olarak iki başlık altında toplanırken Türkçede zarflar çok çeşitli sınıflandırmalar göstermekle beraber genel olarak yer-yön, zaman, niteleme, durum, miktar ve soru zarfları şeklinde altı başlık altında toplanır.

- II. Yenilik: Türkçede cansız varlıklarda cinsiyet ayrımı yokken Arapça'da genel gramatik unsurlarda yoğunlukla özeldede zarflar hususunda da bazı zarflarda (ثمة gibi) cinsiyet söz konusudur.
- III. Yokluk: 1. Arapça'da harf-i cerler vardır tıpkı İngilizcedeki 'preposition'lar gibi işlev görürler ancak Türkçede böyle bir unsur yoktur.
2. Ayrıca Türkçede zarflar pek çok yapım eki alırken Arapçada böyle bir durum pek geçerli değildir. Buna örnek olarak yalnızca ism-i zaman ve ism-i mekân yapım eki - م- vardır.
- IV. Birleşme: Türkçede niteleme zarfları kapsamında alt unsurlar olarak yer alan sebep bildiren zarflar ve birliktelik bildiren zarflar Arapçada Mefûlün lieclihi ve mefûlün maah ve Mefûlün mutlak unsurlarıyla karşılanır. Bununla birlikte Türkçede durum zarfları olarak adlandırılan grup da Arapçada hal ve şibh cümle öğeleriyle karşılanır.
- V. Benzerlik: Bu grup öğrenmede herhangi bir zorluğa sebep olmaz (Stockwell ve ark., 1973: 285 akt. İşler, 2002b).

6.SONUÇ

Yaptığımız araştırmalar ve çalışmalar neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Kaynak taraması sırasında, zarflar konusunda karşılaştırmalı olarak geçmişte yapılmış her hangi bir çalışmanın bulunmamasının, bilginin birikerek gelişmesi sebebiyle, çalışmamızda konunun bütün ayrıntılarıyla ele alınmasını güçleştirdiğini söyleyebiliriz.

Türkçe dilbilgisi kitaplarında zarfların sınıflandırılmasında önemli farklılıklar bulunmasından kaynaklanan problemler, Arapçayla karşılaştırmayı kolaylaştırma amacı güdülerek, zarfları en geniş biçimde ele almak suretiyle çözülmeye çalışıldı. Yine Türkçe dilbilgisi kitaplarında isimlendirmelerde görülen farklılıklardan doğan zorluklar, metin akışında bütünlüğün sağlanması amacıyla, önce bunların bir özeti verilip daha sonra alıntılarda bunlardan birisi tercih edilerek aşılmaya çalışıldı.

Türkçede zarflar çok farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur ne şekilde tasnif edilirse edilsin cümlede fiili her yönüyle açıklayan ya da niteleyen tüm ifadeler olmak gibi çok geniş bir kapsamdadır.

Arapçada bir cümlenin zamanının ve yerinin anlaşılabilmesi zarfların bilinmesine bağlıdır. Bu nedenle mefulün fihi ve kullanımlarının bilinmesi önemlidir. Çalışmamız sırasında, benzerlik ve farklılıklar, Türkçe ve Arapça dilbilgisi kitaplarından yararlanılarak ortaya konulmaya çalışıldı. Arapça dilbilgisi kitaplarında isimlendirme ve sınıflandırmaların birbirleriyle uyumlu olmaması ve mefulün fihi bahsinde ele alınan konuların sınırlı olması başlıklar halinde karşılaştırma yapmayı zorlaştıran önemli bir unsur oldu.

Arapçada zarflar sadece mefulün fihi olarak tanımlanıp zaman ve mekan zarfları olarak gruplandırılrsa da hal, şibh cümle, mefulün mutlak, mefulün maah ve mefulün lieclih öğeleri ve zarf anlamı taşıyan harf-i cerler de içerik olarak zarf kapsamındadırlar.

Anadili Türkçe olan öğrencilerin Arapçanın zarflarıyla ilgili olarak karşılaşacağı problemlerin çözümü amacıyla genel olarak şu yollara başvurulabilir: Arapça ve Türkçe dilbilgisi kurallarını öğretmek, Arapça ile Türkçeyi karşılaştırmak, Türkçeden Arapçaya, Arapçadan Türkçeye çeviri yapmak ve özellikle çok sayıda alıştırmayı yapmakla bu güçlüklerin aşılması sağlanabilir.

Bu çalışmada ortaya konan benzerlik ve farklılıkların, Arapça öğretimi ve dilbilgisi kitaplarının hazırlanması sırasında üzerinde durulması gereken noktaların belirlenmesine katkı olacağı gibi; özellikle anadili Türkçe olanların Arapça öğrenirken karşılaştıkları güçlüklerin, uygulamadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak, yanlış çözümlenmesiyle değerlendirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalar için de faydalı olabileceğini düşünüyoruz.

KAYNAKLAR

- AĞAKAY, M. A. ,1969, Türkçe Sözlük, 832s.
- AKSAN, D., 1979, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, I-III.
- AYDIN, T., 2007, Arapça ve Türkçede Cümle Yapısı, Yabancılara Arapça Cümle Öğretimi –Karşıtsal Çözümleme- Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- BANGUOĞLU, T., 1990, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 628s.
- BERGSTRÄSSER, G., 1994, et-Tatavvuru'n-nahvî li'l-luğati'l-'Arabiyye, (Gözden geçen ve notlandıran: Ramazân 'Abduttevvâb), Mektebetu'l-hâncî, Kahire, 231s.
- _____, 2006, Sami Dilleri Tarihi, (Hulusi Kılıç-Eyyüp Tanrıverdi), Anka Yayınları, İstanbul, 160s.
- BİLGEGİL, K.,1984,Türkçe Dilbilgisi, Dergah Yayınları,İstanbul
- BOZCALI, Ö. L.,1969,Uydurma Dil Asla Türkçe Olamaz, İkinci Dil Kongresi ve Akademisi, Haz. Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, İstanbul, 352s.
- BROCKELMANN, K.,1909, Arabische Grammatik, Berlin, 130s.
- BULUT, A., 2000, Arap Dili Araştırmaları I Sesler Lugavî İbdâl İlk Sığa Meselesi Terkîbî İştikâkın Sınırı, Alfa, İstanbul, 212s.
- CÂRİM, A., EMİN, M., 1964, en-Nahvu'l-vâdih, Dâru'l-meârif, Kahire, I-III.
- el-CURCÂNÎ, 'Abdulkâhir, 1978, Delâilu'l-i'câz, Dâru'l-ma'rife li't-tabâa' ve'n-neşr, Beyrut, 428s.
- ÇAKIR, M., 1994, Sibeveyh Öğretim Yöntemi ve Koyduğu Bazı Nahiv Kuralları, Anadolu Matbaası, İzmir, 152s.
- ÇEÇEN, Z., 2004, Arap Dilinde Hal, Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, İstanbul.
- ÇELEBİ, R., MÜFTÜOĞLU, N., H.,1996, Teshîlu'l-belâğa, Anadolu Matbaası, İzmir, (52+134).
- ÇÖĞENLİ, M., S., 1999, Arapça Fiil Çekimleri ve Sarf Bilgisi, Bakanlar Matbaacılık, Erzurum, 424s.
- ÇÖLLÜ, M.,2011, Muhtasar Arapça Dilbilgisi,Ankara, 285.
- ÇÖRTÜ, M., M., 2006, Arapça Dilbilgisi Nahiv, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 453s.
- _____, 1997, Arapçada Cümle Kuruluşu ve Tercüme Tekniği, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 316s.
- ed-DAKR, A., ty., Mu'cemu'n-nahv, Mektebetu'l-kıyâm, Kum, 439s.
- DENY, J., 1941, Türk dili grameri(Osmanlı lehçesi), (Çev. Ali Ulvi Elöve), Maarif Vekâleti Yayını,İstanbul.
- DEVELLİOĞLU, F. ,1962, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1440s.
- DİDİN, H.A., 2009, Belagat Uygulamalı İrap Kaideli Kur'an-ı Kerim Meali, Ankara.
- EDİZKUN, H., 1992, Türk Dilbilgisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 407s.
- EREN, C., 2000, Modern Tercüme Metodlarına Giriş (Arapça-Türkçe/Türkçe-Arapça), Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 208s.

- ERGİN, M., 2002, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınevi, İstanbul, 407s.
- FİRUZABADÎ, 2003, Kamusu'l- Muhit, al-Risalah Publishers, Beirut .
- FURAT, A., S., 1996, Arap Edebiyatı Tarihi I, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul, 365s.
- GENCAN, T., N., 1971, Dilbilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul, 502s.
- GÜLENSOY, T., 2000, Türkçe El Kitabı, Akçağ Yayınları, Ankara, 638s.
- GÜNEŞ, S., 2002, Türk Dili Bilgisi Tarihî Gelişim, Ses, Kelime ve Cümle, y., İzmir, 380s.
- GÜRKAN, N., 2001, "Arapça ve Türkçe'de Sözdizimi/Cümle", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8, ss. 51-76.
- el-ĞALÂYİNÎ, M., 1968, Câmiuddurûsi'l-'Arabiyye, İntişârâtü Nasır Husrev, Tahran, I-III.
- HASAN, A. , ty., en-Nahvu'l-vâfi, Dâru'l-me'ârif, Mısır, I-IV.
- İBN 'AKÎL, Bahâuddîn Abdullah, 1964, Şerhu İbn 'Akîl, İntişârâtü Nâsır Husrev, Tahran, I-II.
- İBN CİNNÎ, Ebu'l-Feth 'Usmân, 2001, el-Hasâis, Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, Beyrut, I-III.
- İBN HİŞÂM EL-ENSÂRÎ, C., 1210, Muğni'l-lebîb an kutubi'l-e'ârîb, İntişârâtü seyyidi'ş-şuhedâ, Kum, I-II, 1013s.
- _____, 2004, Şerhu Katru'n-nedâ ve belli's-sedâ, Dar'el-Fikr, Lübnan, 1424.
- İBN YA'ÎŞ, Muvaffaku'd-Dîn b. Ya'Îş b. 'Alî, ty., Şerhu'l-mufassal, el-Mektebetu't-tevfikiyye, Kahire-Mısır, I-IV.
- İBN HALDÛN, 'Abdurrahmân b. Muhammed, 1970, Mukaddime, çev. Zakir Kadiri Ugan, Devlet Kitapları, İstanbul, I-II-III.
- İBNU'L-ENBÂRÎ, Ebu'l-Berekât 'Abdurrahmân b. Muhammed b. Ebî Sa'îd, ty., Kitabu esrârî'l-'arabiyye, Matbû'âtu'l-mecma'i'l-'ilmiyyi'l-'arabî bi Dimeşk, byy., 496s.
- İBN MANZUR, 1994, Lisânu'l- Arab, Daru's- Sadır, Beyrut,
- İBNU'S-SERRÂC, Ebû Bekr Muhammed b. Sehl, 1999, el-Usûl fi'n-nahv, Muessesetu'r-risâle, 4.baskı, Beyrut-Lübnan, I-III.
- İŞLER, E., 2002a, "Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yaz 2002 (6), ss. 123-133.
- İŞLER, E., 2002b, "Arapça ve Türkçede Ortaçlar", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz 2002 (7), ss. 99-109.
- KARAHAN, L., 2004, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara, 192s.
- KARAMAN, H., TOPALOĞLU, B. , 1984, Arapça Dilbilgisi, İstanbul, 255s.
- KAVRUK, H., SALMAN, R., ÖZTÜRK, A., AYDIN, G., UĞUR, H., KARAGÖZ, N., 2001, Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatımı, Uğurel Matbaası, Malatya, 258.
- KOÇ, SEYMEN, A., 2006, Arapça Ve Türkçede Zamirler-Karşıtsal Çözümleme-, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KOÇAK, İ., 1992, Arapça Dilbilgisi (Sözdizimi), AÜDTCFY, Ankara, 316s.
- KORKMAZ, Z., 2003, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1224s.

- KORKMAZ, Z., ERCİLASUN, A., B., ZÜLFİKAR, H., PARLATIR, İ., AKALIN, M., GÜLENSOY, T., BİRİNCİ, N., 2001, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Yargı Yayınevi, Ankara, 546s.
- MAKSUTOĞLU, M., 1969, Arapça Dilbilgisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 360.
- MATRACI, M., 2000, Fi'n-Nahvi ve Tatbikatıhi, Dâru'n-Nahda, Beyrut
- MUBÂREK, M., 1992, Kavâ'idü'l-luğati'l-'arabiyye, eş-Şeriketu'l-'alemiyye li'l-kitâb, Beyrut-Lübnan, 306s.
- el-MUBERRED, Ebu'l-'Abbâs Muhammed B. Yezîd, ty., el-Muktadab, 'Âlemu'l-kütüb, byy., I-IV.
- NALÇAKAN, Z., 2008, Arapça Ve Türkçede İsim Ve Fiil Cümlelerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- ÖNCÜL, R., 2000, Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü, İstanbul, 1221s.
- ÖZBALIKÇI, N., R., 1996, Arap Dilinde Zaman Açısından Fiiller, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 216s.
- ÖZDEMİR, İ., 2004, Arap Dilinde Zarflar, Pendik-Haseki Bitirme Tezi, İstanbul, 51s.
- ÖZDOĞAN, M. A., 2007, Arapçada Şibh Cümle ve Fonksiyonları, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ocak-Haziran 2007(9) ss. 97-122.
- ÖZÖN, M. N., 1959, Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Ankara, 780s.
- er-RÂCİHÎ, A., 2000, et-Tatbîku'n-nahvî, Dâru'l-ma'rifeti'l-câmi'iyye, İskenderiye, 446s.
- er-RÂFİ'Î, M., S., 1997, Târîhu âdâbi'l-'Arab, 1.baskı, Mektebetu'l-îmân, byy., I-II.
- es-SÂLİH, S., 2004, Dirâsâtu'n fî Fıkhi'l-luğa, Dâru'l-'ilm li'l-melâyîn, Beyrut, 400s.
- SARAÇ, M., A., Y., 2006, Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat, Gökkuşbu, İstanbul, 326s.
- SARICA, S., GÜNDÜZ, M., ty., Güzel Konuşma Yazma (Kompozisyon), Fil Yayınevi, İstanbul, 443s.
- SAYALI, S., 2009, Türkiye Türkçesinde Zarflar Ve Zarflaştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- es-SEKKÂKÎ, Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Ebî Bekr Muhammed b. 'Alî, 2006, Miftâhu'l-'ulûm, el-Mektebetu's-şâmile 2.0.
- SEZER, Ö., 2006, Türkiye Türkçesi Ağızlarında Zarflar Ve Zarf Yapımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- SÎBEVEYH, Ebû Bişr 'Amr b. 'Osman b. Kanber, 1988, el-Kitâb, Mektebetu'l-hâncî, Kahire, I-V.
- SOCIN, A., 1895, Arabic Grammar, Berlin, 169s.
- STOCKWELL, R. P., Bowen, J. D. and Martin, J. W. (1973). The Grammatical Structures of English and Spanish. (6th Ed.) Chicago and London: The University of Chicago Press.
- SUÇİN, M.H., 2007, Öteki Dilde Var Olmak, İstanbul, 222s.

- SUYÛTÎ, Celâluddîn ‘Abdurrahmân b.Ebî Bekr, 2002, el-İtkân fî ‘Ulûmi’l-Kur’ân, Dâru İbn Kesîr, Dımeşk-Beyrut, I-II.
- ŞİMŞEK, M., A., 1997, “Arapça’da Zaman Kalıpları, Kullanım Alanları ve Türkçe’deki Zamanlarla Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas,167s.
- ŞİMŞEK, M., A., 2006, Arap Dilinde Kelime Grupları Ve Cümle Öğeleri, Vizyon Yayıncılık, Sivas, 377s.
- TOPÇU, S., 1997, Arap Dilinde Zarflar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa,112s.
- TÜRK DİL KURUMU, 2005, Türkçe Sözlük, Ankara, 2244s.
- UZUN, T., 1997, Arapça Sarf-Nahiv Terimleri Sözlüğü, Damla Ofset AŞ., Konya, 176.
- WRİGHT, W., 1996, Grammar of the Arabic Language, Third edition, Librairie Du Liban, Lebanon, I-II.
- YILDIZ, M.,İŞLER, E., 2000, Arapça Çeviri Kılavuzu, Ankara, 256s.
- ZEMAŞERÎ, Ebu’l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer, 2006, el-Mufasssal fî San‘ati’l-i‘râb, el-Mektebetu’s-şâmile 2.0.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Sibel DOKUYUCU
Doğum Yeri ve Tarihi : Kahramanmaraş, 10.03.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi Arapça Öğretmenliği Ankara
Yüksek Lisans Öğrenimi : KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri ABD
Doktora Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : Arapça, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : MEB

İletişim

E-Posta Adresi : sbldokuyucu@hotmail.com
Tel. : 0506 509 08 01
Tarih : 18/05/2012